

# BİAT SÜNNETİNİN TASAVVUFTA İHYASI

Dilaver Selvi\*

## ÖZET

Hz. Peygamber (s.a.v), İslam'a ve imana girişten sonra Sahabe-i Kiram'la farklı zamanlarda değişik konularda biatler yapmıştır. Biatlerde kadınlar da bulunmuştur. Bu biatler daha çok cihat, itaat, takva ve güzel ahlak konularında olmuştur. Sünnetteki bu uygulamalar, daha sonraki İslam halifeleri ve terbiye şeyhleri için birer örnek teşkil etmiştir. Hilafet saltanata dönüşüp biat asıl hedefinden sapma gösterince, tasavvuf önderleri hırka giydirme, intisap, zikir telkini, tövbe, tarikat ve seyru sülük adları altında biat sünnetini ihya etmeye, onun hedefi olan birlik ve takvayı korumaya çalışmışlardır. Makalemizde bu ihya hareketinin seyri, şekli ve sonuçları inceleme konusu yapılmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Sünnet, biat, mürşid, intisap, tasavvuf.

## Reviving Submission Sunnah in Tasawwuf

### ABSTRACT

Prophet Mohammed (SAV) made some submissions with the sahabah with different subjects and at different times after accepting Islam and having iman. There were also women in these submissions. These submissions were mostly about jihad, obedience, taqwa and morals. These applications in sunnah served as a model for the later Islamic Caliphs and Sheikhs. When caliphate turned into reign and royalty and bay'ah strayed from its intended real target, tasawwuf leaders tried to revive bay'ah sunnah under the names of dervish's coat, submission, dhikir, tawba, tariqah and seyru süluk and to protect takwa. In this article, the process of this reviving act and its form and results were investigated.

**Key words:** Sunnah, bay'ah, murshid, submission, tasawwuf

## Giriş

Biat, Kur'ân ve sünnet kaynaklı bir terim olup kısaca, “itaat etmek üzere sözleşme yapmak” anlamındadır. Bu sözleşme, aslı itibariyle Allah ile kul arasında yapılır fakat onu Allah adına peygamberi veya peygamberin halifesi gerçekleştirir. Allah için yapılan biatin hedefi tevhidi sağlamak ve takva üzere yaşamaktır; mükafatı ise cennete ulaşip ilahî rızaya kavuşmaktır. (Fetih 48/10, 18). Biatle hedeflenen tevhid, hak dini yüceltmek, din düşmanlarını bertaraf etmek ve ilahî hükümleri ayakta tutmak için müminlerin birlik ve dirlik içinde olmasıdır. Biatin en büyük faydası budur.<sup>1</sup>

Günümüzde müslümanlar arasında biat farklı algılanmaktadır. Bazı müslümanlar biat işinin tarihte yani Asr-ı saadette kaldığını düşünmekte, bazıları Müslümanların birliği için biatin manevî gücüne ve gereğine inanmakta, bazıları onu siyasî ve maddî çıkarlarını korumak için kullanmakta, bazıları bu tür yanlış örneklere bakıp ondan uzak durmakta, bazıları da onu değişik adlarla ruhuna uygun ihya etmeye çalışmaktadır. Raşid halifelerden sonra saltanata dönüşen hilafetle resmi bir merasim şeklini alan ve asıl ruhunu yitiren biati, tasavvufî çevreler bir şekilde ihya etmeye çalışmış ve bunda büyük ölçüde muvaffak da olmuşlardır.

\* Doç. Dr. Dilaver Selvi, Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi. Email: selvidilaver@gmail.com

<sup>1</sup> Biatın mana, hikmet ve faydaları için bk. İbn Ebî Cemre, Abdullah el-Endelûsî, *Behçetü'n-Nüfus Şerhu Muhtasari Sahihi'l-Buhârî* (tahk. Bekrî Şeyh Emin), 1/41-43 (Beirut 1997, 1. Baskı)

Sufiler, Hz. Peygamber'in (s.a.v) hayatında değişik zamanlarda ve farklı şekillerde uygulanan biat sünneti üzerinde önemle durmakta; manevî terbiyeye girişte onu örnek almakta, bu işe, biat, ahd (sözleşme), intisap, inabe, tarikata girme gibi isimler vermekte, biatsiz kalmanın tehlikesine dikkat çekmekte, peygamber varisi bir kamil mürşide uymadan kemalin zor olduğunu, cemaat disiplini olmadan İslam'ın kamil manada yaşanamayacağını söylemektedirler. Şimdi biati, biatin sünnetteki uygulamalarını ve bunların sonraki devirlerde manevî terbiyeye ve tasavvufi disipline nasıl yansıdığını görelim. Önce biati tanımlayalım.

### **Biat Nedir?**

Arapçada “bey’at” Türkçemizde “biat” olarak kullanılan bu kelime satmak, satın almak, el vermek, alış-veriş yapmak, karşılıklı anlaşmaya varmak, itaat etmek anlamlarına gelir.<sup>2</sup>

İbn Haldun, biati, başındaki idareciye itaat etmek üzere yapılan sözleşme olarak tarif eder.<sup>3</sup>

Biat, iki kısma ayrılır. Biri, İslam halifesine bağlılığını ve itaatini göstermek için yapılan biattir ki, buna “bey’atü’l-imameti’l-kübrâ” denir. Fakihlerin kastettiği biat budur. Diğeri ise, manevî terbiye veren mürşide yapılan biattir ki, tasavvuf ehlinin biat ve intisapla kastettiği budur.<sup>4</sup> İbn Haldun’un belirttiği gibi, hilafetin (ve halifeye yapılan biatin) hedefi dinî hükümleri ihya etmek ve ahirete hazırlanmaktır; dünyanın ıslahı da din ve ahiret içindir.<sup>5</sup>

Fıkıhta biat, devlet başkanını seçme, belirleme ve İslam hukuku içerisinde ona bağlılık gösterme, bunu ifade ve temsil etmek için el ele tutuşup sözleşme yapmak demektir.<sup>6</sup> Bu tür biatin incelenmesini fıkıh kitaplarının ilgili bölümlerine bırakıyoruz.

Tasavvufta biat, mürşitle yapılan manevî sözleşmedir. Bunun anlamı, Allah'ın halifesi olan mürşidle sözleşme yapan müridin, mürşidine sadık ve bağlı kalacağına, Allah için Allah yolunda kendisine kayıtsız şartsız teslim olacağına, haramlardan uzaklaşacağına, helal ve hayırlara sarılacağına, günahlardan tövbe edip bir daha

---

<sup>2</sup> İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 8/23-26; *el-Mevsûatü'l-Fıkhıyye*, 9/274 (Biat mad.) *Vezârâtü'l-Evkâf* neşr, 1987.

<sup>3</sup> İbn Haldun, Abdurrahman b. Muhammed, *Mukaddimetü İbn Haldun* (tahk. Ali Abdülvahid Vâfi), 2/607 (Kahire trs).

<sup>4</sup> Cebûrî, Felah Hasan Sâlim, *el-Ahdü ve'l-Bey'atü inde's-Sâdâti's-Süfiyye*, s. 11 (Beyrut 2006, 1. Baskı).

<sup>5</sup> İbn Haldun, *a.g.e.*, 2/558, 624.

<sup>6</sup> Kallek, Cengiz, DİA (*Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*), 6/121.

yapmayacağına dair söz vermesi,<sup>7</sup> buna Allah'ı, Resûlünü ve kamil mürşidi şahit tutması demektir.

Mürşitle yapılan sözleşmeye “ahd” de denir. Ahd; eman, yemin, güvence, sorumluluk, koruma, hürmete riayet ve vasiyet etme manalarına gelir.<sup>8</sup>

Cürcânî, ahdi, bir şeyi her durumda muhafaza etmek, gereğini yerine getirmek şeklinde açıklar; yerine getirilmesi gereken antlaşmaya da “ahd” dendiğini kaydeder.<sup>9</sup>

İbn Hacer-i Heytemî, ahd ve misakın özel manaları ve kullanım alanları olmakla birlikte, çok kere birinin diğerinin yerinde kullanıldığını belirtir.<sup>10</sup>

Mürşidle yapılan ahid, müridin ona karşı samimi ve dürüst davranacağını, hiçbir emir ve tavsiyesine muhalefet etmeyeceğini ve hiçbir sırrını şeyhinden saklamayacağını taahhüt etmesi manasına gelir.”<sup>11</sup>

Sufiler, “inâbe”, “intisap”, “tarikât”, “tövbe”, “zikir telkini” “sülûk” ve “hırka giyme”<sup>12</sup> tabirlerini de “biat” ve “ahd”le aynı manada kullanırlar.<sup>13</sup> Türkçemizde “el alma”, “el verme”, “tövbe etme” tabirleri de aynı anlamda kullanılmaktadır.

Tasavvuf ehli, birkaç türlü biatten bahsetmiştir. Bunların biri, günahlardan tövbe, diğeri ise ulu velilerden bereketlenmek için yapılan biattir. Bu ikincisi, hadisteki isnat zinciri gibidir. Bir diğeri ise, Allah Teâlâ'nın emirlerini yerine getirmek, Allah'ın yasak kıldığı şeyleri zâhiren ve bâtınen terk ederek kalbi tamamıyla Allah'a bağlamak için yapılan biattir ki, kâmil şeyhlere yapılan biatin aslı (ve hedefi) budur.<sup>14</sup> Kamil şeyhlerle

<sup>7</sup> bk. Aynî, Mehmet Ali, *Tasavvuf Tarihi*, s. 266 (İstanbul 1992); Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 97-98 (İstanbul 1991); Dağıştânî, Ömer Ziyâuddin, *Tasavvuf ve Tarikatlarla İlgili Fetvâlar* (trc. İrfan Gündüz-Yakup Çiçek) s. 28 (İstanbul 1986); Türer, Osman, *DİA (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)*, 6/124 (Tasavvufta Biat).

<sup>8</sup> İbnü'l-Esir, Mecduddin Ebü's-Saâdât el-Mübarek b. Muhammed, *en-Nihaye fi Ğaribi'l-Hadis ve'l-Eser*, 3/292 (Beyrut 1997, 1. Baskı). Ahd'le ilgili kullanımlar için bk. Ragıb İsfehânî, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an* (Tahk. Saffân Adnân Dâvûdî), s. 591-592 (Dimeşk 2002, 3. Baskı).

<sup>9</sup> Cürcânî, Ali b. Muhammed eş-Şerif, *Kitâbü't-Ta'rifât* (Tahk. Muhammed Abdurrahman Mer'aşlı, s. 237 (Beyrut 2007, 2. Baskı).

<sup>10</sup> Heytemî, Ahmed Şihabüddin İbn Hacer, *el-Fetâva'l-Hadisiyye* (tahk. Muhammed Ahmed Bedreddin), s. 58 (Dimeşk 2004, 1. Baskı). Heytemî, burada ahd, misak ve yeminin manaları üzerinde geniş bilgi vermiştir.

<sup>11</sup> Uludağ, *DİA*, 1/534.

<sup>12</sup> Sühreverdî, tasavvufun temel klasiklerinden olan *Avârifü'l-Meârif* adlı eserinde biat alma ve hırka giydirmeye dair özel bir bölüm tahsis etmiş, orada mürşidin elinde hırka giymede biat manasının bulunduğunu, bunun mürşidin manevî sohbetine (terbiyesine) girmenin birinci basamağı olup müride bütün hayırları kazandıracak bir iş olduğunu, hırka giydirmede mürşidin elinin Resûlullah'ın eli yerine geçtiğini belirtir ve meşhur biat ayetinin (Fetih 48/10) buna delil olduğunu söyler. bk. Sühreverdî, *Avârifü'l-Meârif: Gerçek Tasavvuf* (trc. Dilaver Selvi), s. 119-122 (Semerkand: İstanbul 2011, 8. Baskı).

<sup>13</sup> Cebûrî, *el-Ahdü ve'l-Bey'a*, s. 51-58. İbnü's-Salah, manevi yolda giyilen hırkayı Allah Teâlâ'ya yaklaşma vesilesi ve bereket sebebi görür. bk. Süyûtî, *Te'yidü'l-Hakikati'l-Aliyye ve Teşyidü't-Tarikati's-Şâzeliyye* (tahk. Muhamed Hüsnî Mustafa), s. 23-24 (Haleb 2002, 1. Baskı).

<sup>14</sup> bk. Esad Sahib, Muhammed, *Buğyetü'l-Vâcid (Mektûbâtu Mevlânâ Hâlid)*, s. 36 (Diyarbakır-Türkiye, 2012, 1. Baskı).

yapılan bu manevî sözleşme, Allah Teâlâ'ya, elest bezminde ruhlarla verilen sözün gereğini yerine getirmek için yapılmaktadır.<sup>15</sup>

Şeyh İsmail b. Sûdekin, *Şerhü't-Tecelilyâti'l-Ekberiyye* adlı eserinde, kendilerine biat yapılanların üç gruba ayrıldığını, bunların peygamberler, varis-i Nebi olan şeyhler ve sultanlardan oluştuğunu, hepsine yapılan biatlerin aslında Allah Teâlâ için yapıldığını, çünkü onların her birinin Allah Teâlâ'nın şahitleri olarak tanıtıldığını; biatin aslının ilahî emirleri ayakta tutmak ve onlara uymak olduğunu belirtir.<sup>16</sup>

Şah Veliyyullah Dehlevî, biatin halifeye itaat, İslam'a girmek, takvaya sarılmak, hicret, cihat ve cihatta sabit durmak için yapılan mücadele kısımlara ayrıldığını söyler.<sup>17</sup>

Şimdi bu manevî sözleşmenin İslamî kaynaklardaki yerini, şeklini, gereğini ve uygulamadaki yansımalarını inceleyeceğiz.

Önce, Kur'ân'da biatten nasıl bahsedildiğini ve onun sünnette hangi şekillerde icra edildiği tespit edelim.

## KUR'ÂN-I HAKİM'DE BİAT

Kur'ân-ı Hakim'de biatten açıkça bahsedilmiş, övülmüş ve teşvik edilmiştir. Bu ayetlerde biatin önemi yanında, şekli, gereği ve hedefine de işaret edilmiştir. Biati en çarpıcı ifadelerle dile getiren ayet şudur:

*"Resûlüm! Sana biat edenler şüphesiz Allah'a biat etmişlerdir. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim yaptığı ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah ile yaptığı ahdine vefa gösterirse, Allah ona büyük bir mükâfat verecektir."* (Fetih 48/10).

Bu ayette, Allah Resûlü'nün (s.a.v) temsil ettiği yüksek makama dikkat çekilmiş; onun Allah katındaki yakınlığı ve rütbesi dile getirilmiş,<sup>18</sup> erkeklerle biatin el ele tutarak yapıldığına işaret edilmiş, biatine vefa gösterenlerin mükafatı ile ona aykırı davrananların zararı açıklanmıştır.

<sup>15</sup> Bursevî, İsmail Hakkı, *Ruhu'l-Beyân* (Ta'lik ve tashih: Ahmed Ubeydû İnâye) 9/27 (Beyrut 2001, 1. Baskı). Ayrıca bk. İbn Ebî Cemre, *Behçetü'n-Nüfûs*, 1/41.

<sup>16</sup> Bursevî, *a.g.e.*, 9/27.

<sup>17</sup> Dehlevî, Şah Veliyyullah Ahmed b. Abdurrahim, *el-Kavlü'l-Cemil fî Beyâni Sevâi's-Sebil*, s. 31 (Kahire 2010, 1. Baskı),

<sup>18</sup> Kuşeyrî, bu ayette "aynû'l-cem'" (Allah'ta fani ve O'nunla baki olma, her şeyde O'nu müşahede etme) halinin dile getirildiğini söyler. *"Attığın zaman sen atmadın; fakat Allah attı"* (Enfâl 8/17) âyetinde de cem' hâli ifade edilmektedir." bk. Kuşeyrî, Abdülkerim, *Letâifü'l-İşârât/Tefsirü'l-Kuşeyrî* (tahk. Said Kuteyfe), 5/422 (Kahire 1999); Kübrâ, Necmüddin Ahmed b. Ömer, *et-Te'vilâtü'n-Necmiyye* (tahk. Ahmed Ferid el-Mezîdî), 5/361-362 (Beyrut 2009, 1. Baskı).

Müfessirler, ayette geçen “Allah’ın eli” ifadesinin mecazi olup bunun Allah’ın kudreti, yardımını, desteği, ihsanı, nimeti, affı ve koruması manalarında alındığını belirtirler.<sup>19</sup>

Râgıb-ı İsfahânî, “yed” kelimesine ayrı bir mana vererek der ki:

“Yed, dost ve yardımcı manalarına da gelir; bunun için, “Falanca, filanın yedidir yani dostu ve yardımcısıdır” denilir. Allah’ın velileri için de, “Onlar Allah’ın elidir” denir. Buna göre, “Resûlüm, sana biat edenler, ancak Allah’a biat etmiş olurlar. Allah’ın eli, onların elinin üzerindedir” (Fetih 48/10) ayetinin manası şöyle olur: Resûlullah’ın (s.a.v) eli, Allah’ın eli hükmündedir; onun eli biat edenlerin ellerinin üzerinde olduğu için, Allah’ın eli onların elleri üzerinde olmuş olur. “*Kulumu sevince (kendisine özel ihsan edeceğim nurum ile) onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum*”<sup>20</sup> kudsî hadisi bu manayı destekler.”<sup>21</sup>

Bursevî, bu ayetle biat sünnetinin ve meşayih-ı kiramdan (tövbe ve zikir konusunda) telkin almanın sabit olduğunu, böyle bir biatin ancak Allah Teâlâ’nın kendilerini kutbü’l-irşad yaptığı kamillere yapılacağını, nakıs kimseye biatin bir faydası olmayacağını ifade eder.<sup>22</sup>

Allame Sâvî ise, bu ayetin iniş sebebinin Rıdvan biati olmakla birlikte lafzı dikkate alındığında, hükmünün her zaman için geçerli olduğunu, ayetin imama (İslam halifesine) itaati ve ona verilen söze vefa göstermeyi, ayrıca Allah ve Resûlünün muhabbeti için arif bir şeyhe yapılan biati, onun şart ve edeplerini yerine getirmeyi içerdiğini, bunun için sufi meşayih’in manevî yola girişte müritten söz alırken bu ayeti okuduklarını söylemiştir.<sup>23</sup>

Şu ayet biatin manevî kazancını özetliyor:

“Şüphesiz, sana o ağacın altında biat ederlerken Allah müminlerden razı oldu. Onların kalplerinde olanları bildi; üzerlerine sekinet indirdi ve kendilerini pek yakın bir fetihle mükafatlandırdı.” (Fetih 48/18).

Şu ayet ise, erkekler gibi kadınların da biatle muhatap olduklarını ve biate konu olan bazı önemli işleri hatırlatıyor:

“Ey Peygamber! Mümin kadınlar, Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira

<sup>19</sup> Bursevî, a.g.e, 9/25. Ayrıca bk. Râgıb İsfahânî, *Müfredât*, s. 889-891.

<sup>20</sup> Buhârî, Rikak, 38; İbn Mâce, Fiten, 16; Ahmed, *Müsned*, 6/256; Tabarânî, *el-Kebîr*, nr. 7880

<sup>21</sup> Râgıb İsfahânî, a.g.e, s. 891.

<sup>22</sup> Bursevî, a.g.e, 9/27.

<sup>23</sup> Sâvî, Ahmed b. Muhammed el-Mısırî el-Halvetî el-Mâlikî, *Hâşiyetü’s-Sâvî alâ Tefsiri’l-Celâleyn* (tahk. Muhammed Abdüsselam Şâhin), 4/46 (Beyrut 2006, 4. Baskı).

*uydurup getirmemek, iyi işlerde sana isyan etmemek hususunda seninle biat etmeye geldikleri zaman, onların biatlerini kabul et, onlar için Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.*” (Mümtehine 60/12).

Şu ayet-i kerimede ise Allah Teâlâ'nın bütün müminlerle yaptığı sözleşmenin gerekliliği, önemi ve sonucu dile getirilmiştir:

*“Allah müminlerden, kendilerine cenneti verme karşılığında mallarını ve canlarını satın almıştır. Onlar, Allah yolunda savaşırlar, öldürürler, ölürler. Bu, Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da yazılmış Allah üzerine hak bir vaattir! O halde onunla yapmış olduğunuz bu alış-verişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük bir kazançtır.”* (Tövbe 9/111).

Bu ayet-i kerime ikinci Akabe biatinde indirilmiştir.<sup>24</sup>

Taberî, bu ayetin tefsirinde Şemir b. Atıyye'nin şu çarpıcı yorumuna yer verir: “Bu ayette her müslümanın boynunda Allah için yapılmış bir biat (sözleşme) olduğu belirtilmektedir; müslüman bu sözleşmeye ya vefa gösterir ya da göstermez.”<sup>25</sup>

Hasan-ı Basrî, “Vallahi yeryüzünde bulunan bütün müminler bu ilâhi biatin (ahdin ve anlaşmanın) içine dâhildir”<sup>26</sup> diyerek aynı hükme dikkat çeker.

İmam Kurtûbî (671/1273), biatin tarihin derinliklerinde kalacak bir iş olmadığını, bu ayet-i kerimenin ikinci Akabe Biatindeki müslümanlar hakkında indiğini fakat onun kıyamete kadar ümmet-i Muhammed'den Allah yolunda (nefsi ve din düşmanlarıyla) cihat eden herkesi ilgilendirdiğini söyler.<sup>27</sup>

Kur'an-ı Hakim'de, biatle aynı manada “ahd” ve “misak” tabirleri geçmekte ve bunlarla Allah'ın kullarıyla yaptığı sözleşmelerden bahsedilmektedir.<sup>28</sup> Bu sözleşmelerin ilki, ruhlar aleminde, elest bezminde yapılan sözleşmedir. (A'raf 7/172). Cenab-ı Hak, ayetlerde Hz. Âdem'le (Tâhâ 20/115), Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'le (Bakara 2/125), bütün insanlarla (Yâsîn 36/60), kendilerine kitap ve ilim verilenlerle (Âl-i İmran 3/187), peygamberlerle (Âl-i İmran 3/81; Ahzab 33/7), İsrâiloğulları'yla (Bakara 2/63, 93) yaptığı ahidlerden bahsetmiş; Allah'a verdiği sözü bozanları kınamış (Bakara 2/27; Ra'd 13/25, Nahl 16/95); ahidlere sadık kalınmasını emretmiş (Bakara 2/40; Nahl 16/91; İsrâ 17/34); gerçek müminlerin ahdine vefa gösterdiğini bildirmiş

<sup>24</sup> Taberî, Ebû Cafer Muhammed İbn Cerir, *Câmiü'l-Beyan an Te'vili Âyi'l-Kur'an (tahk. Sıtkı Cemil Attar)*, 11/49 (Beyrut 1995); Kurtûbî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed, *el-Câmî li Ahkami'l-Kur'an*, (Tahk. İrfan Aşâ), 8/186 (Beyrut 1998); Bursevî, *Rûhü'l-Beyan*, 3/652; İbn Hacer, *Fethü'l-Bâri*, 6/6.

<sup>25</sup> Taberî, *Câmiü'l-Beyan*, 11/49.

<sup>26</sup> Bursevî, *a.g.e.*, 3/652.

<sup>27</sup> Kurtûbî, *el-Câmî*, 8/186.

<sup>28</sup> Ahd, misak ve yeminin manaları için bk. Heytemî, *a.g.e.*, s. 55-58.

(Müminûn 23/8; Ahzab 23) ve onlara büyük bir mükafat ve kurtuluş müjdelemiştir (Fetih 48/10; Tövbe 9/111).

### **SÜNNETTE BİAT**

Resûlullah (s.a.v), Sahabelerle, İslam'a girişin dışında değişik zamanlarda takva, cihad, güzel ahlak, ahbine vefa gibi pek çok konuda genel ve hususî biatlar yapıp söz almıştır.<sup>29</sup> Şah Veliyyullah ed-Dihlevî'nin belirttiği gibi bu biat şekilleri daha sonraki devirlerde, hem İslam devletinin idarecileri hem de ümmetin maneviyat önderleri için birer örnek olmuştur.<sup>30</sup>

Resûlullah'ın (s.a.v), erkeklerle el ele tutarak, kadınlarla sözlü olarak yaptığı ilk biat, hicretten önce birinci Akabe'de yapılmıştır.<sup>31</sup> Bir hac mevsiminde Medine'den gelen on iki müslüman, bir gece Resûlullah (s.a.v) ile Akabe denilen yerde buluşmuşlar; darlıkta ve varlıkta, neşeli ve sıkıntılı zamanlarında onun emrini dinleyip boyun eğeceklerine, başa geçen ehil idarecilerle çekişmeyeceklerine, her nerede olursa olsun hiçbir kınayanın kınamasından asla çekinmeyip her hususta gerçeği söyleyeceklerine dair Resûlullah (s.a.v) ile biat etmişlerdir."<sup>32</sup>

Daha sonraki sene ikinci Akabe Biati yapılmış; ayrıca Hudeybiye'de Rıdvan Biati ve Mekke'nin fethinde genel anlamda bir biat yapılmış, bunlardan başka özel zamanlarda ve gerekli görüldüğü durumlarda hususî biatler yapılmıştır.

Biatlerde kadınlar da bulunmuştur. Bazen yetişmiş çocukların da biat ettiğini görüyoruz. Bütün bunlar, biatin dinî hayattaki gereğini ve önemini gösterir. Onun için İslamî kaynaklar, biat üzerinde önemle durmaktadır. Şimdi sünnetteki biatleri değişik yönleriyle ele alacağız:

### **BİATIN YAPILIŞ ŞEKİLLERİ**

Resûlullah (s.a.v), erkek ve kadınlardan farklı şekillerde biat almıştır. Bunları şu başlıklar altında toplayabiliriz.

#### **a. Erkeklerin Biat Şekli**

Resûlullah (s.a.v) erkeklerle biat yaparken elini uzatıyor, Sahabe-i Kiram da onun elini tutarak biat yapıyordu. Bunun bir örneği ikinci Akabe'de gerçekleşmiştir.<sup>33</sup> El ele

<sup>29</sup> Abdükadir İsa, *Hakâik anî't-Tasavvuf*, s. 78 (Haleb 2001, 11. Baskı).

<sup>30</sup> Dehlevî, *el-Kavlü'l-Cemil*, s. 30.

<sup>31</sup> İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b Meni' el-Hâşimî, *Tabakâtü'l-Kübrâ* (Tahk.: Muhammed Abdülkâdir Atâ), 1/170-173 (Beyrut 1997, 2. Baskı).

<sup>32</sup> bk. Buhârî, Ahkam, 43; Müslim, İmaret, 41-42, Nesâî, Biat, 1-5; Ahmed, *Müsned*, 5/316.

<sup>33</sup> İbn Sa'd, *Tabakat*, 1/222; İbn Kesir, Ebü'l-Fidâ İsmâil, *el-Bidaye ve'n-Nihâye* (tahk. Muhammed Said es-Sağirci-Abdülkadir el-Arnaut), 3/160, 416 (Dâru İbn Kesir: Dimeşk 2007, 1. Baskı); Köksal, *İslam Târîhi*, 6/41.

biatin bir diğeri örneğini Rıdvan biatinde görüyoruz.<sup>34</sup> Rıdvan biatinde Peygamberimiz'e (s.a.v) fetih yahut şehitlik için biat edenler de olmuştur.<sup>35</sup>

Diğeri biatler de bu şekilde el ele tutarak ve sözle yapılmıştır.

### **b. Kadınların Biat Şekli**

Resûlullah (s.a.v) kadınlardan biat alırken el ele tutma şeklinde olmamıştır; onlarla farklı şekillerde biat yapılmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla kadınların biatinde şu yöntemler kullanılmıştır:

#### **Sözlü olarak**

Hz. Aişe (r.ah) der ki: Resûlullah (s.a.v), kadınlardan sözlü olarak biat alıyor ve biat esnasında, *“Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacaksınız, hırsızlık yapmayacaksınız, zina etmeyeceksiniz, çocuklarınızı öldürmeyeceksiniz, kimseye iftira etmeyeceksiniz, hayırlı bir işte peygambere isyan etmeyeceksiniz.* (Mümtehine 60/12) ayetinde geçen hususları şart koşuyordu. Resûlullah'ın (s.a.v) eli, mahremi olan kadınlar hariç hiçbir kadının eline değmedi.”<sup>36</sup>

Rukayka'nın kızı Ümeyme'in (r.ah) naklettiği hadiste, Hz. Peygamber (s.a.v) ayette geçen şartları sayarak kadınlardan biat alırken kadınlar, *“Müsaade buyurun da elinizden tutup biat edelim ya Resûlellah!”* deyince, Allah Resûlü (s.a.v),

*“Ben kadınlarla musafaha etmem! Benim yüz kadına söyleyeceklerim, bir kadına söylediğim gibidir”*<sup>37</sup> buyurarak buna müsaade etmemiştir.

#### **Elin üzerine bez sararak**

Kaynaklara göre, Resûlullah (s.a.v) kadınlardan biat alırken eline bir bez sarmış ve kadınlar onun üzerine ellerini koyarak biat etmişlerdir.<sup>38</sup>

#### **Kaptaki suya el batırarak**

Resûlullah (s.a.v) Medine'ye hicret edince, müslüman kadınlar kendisine gelerek, *“Ya Resûlellah, erkeklerimiz sizinle biat ettiler. Biz de size biat etmek istiyoruz”* dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) kap içinde bir miktar su istedi. Elini suya batırdı; sonra onu kadınlara verdi. Onlar da teker teker ellerini suya batırdılar. Söylenen

<sup>34</sup> İbn Sa'd, a.g.e, 2/100; Müslim, İmaret, 67; Ahmed, *Müsned*, 3/335; Darimî, Siyer,18.

<sup>35</sup> Heysemî, *ez-Zevâid*, 6/146; Köksal, a.g.e, 8/184.

<sup>36</sup> Buhârî, Ahkam, 49; Abdürrezzak, *Musannef*, 6/7; Kurtûbî, a.g.e, 18/71; İbn Kesir, *el-Bidaye*, 4/318.

<sup>37</sup> Tirmizi, Siyer, 37; Nesâî, Biat, 18; İbn Sa'd, a.g.e, 8/5; Taberî, a.g.e, 28/80.

<sup>38</sup> İbn Sad, a.g.e, 8/3-4; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Vasit*, nr. 2876; Abdürrezzak, *Musannef*, nr. 9832; Kurtûbî, a.g.e, 18/71; Zemahşeri, *Keşşaf*, 4/95; Heysemî, *ez-Zevaid*, 1/39; Âlusî, *Rûhü'l-Meânî*, 14/81; Elbânî, *ed-Daîfe*, nr. 1858.



sözleri tekrar ettiler. Bu şekilde biat yapmış oldular.”<sup>39</sup> Bu uygulama onlarla musafaha yerine geçti.<sup>40</sup>

Müslüman kadınlar, Resûlullah (s.a.v) ile bereketlenmek için böyle bir talepte bulunmuşlardır. Bu uygulamanın, biatin önemini daha iyi anlamaya vesile olacak, kalplere huzur ve kuvvet verecek bir yönü vardır.

### **Kapı arkasından sözlü olarak**

Ümmü Atıyye'nin (r.ah) nakline göre, Resûlullah (s.a.v), Medine'ye geldiğinde Ensar kadınlarını bir evde toplamış, onlara Hz. Ömer'i göndermiş, Hz. Ömer kapının dışından onlara doğru elini uzatarak kendilerinden biat almıştır.<sup>41</sup>

### **Kadın vekil tayin etmek suretiyle**

Rivayete göre Resûlullah (s.a.v), Mekke'nin fethi gününde biat alırken, kadınlardan biat almak üzere bir kadın görevlendirmiş ve bu görevli kadın onlardan Resûlullah (s.a.v) adına biat almıştır.<sup>42</sup>

Ebû Bekir İbnü'l Arabî bunun zayıf bir görüş olduğunu belirtir.<sup>43</sup> Ancak ihtiyaç olduğunda onunla amel etmekte bir sakınca yoktur. Çünkü bu iş için seçilen kadın, özellikle kadınlarla ilgili bir alanda vekillik yapmaktadır. Bunda maslahat vardır.

### **Ortaya bir bez parçası uzatarak**

Rivayete göre, Resûlullah (s.a.v), kadınlardan biat alırken, bir ucu kendi elinde diğer ucu kadınların elinde olacak şekilde bir elbise (bez veya şal) uzatarak biat yapmıştır.<sup>44</sup> Bursevî, bunun, yabancı kadınların ellerine dokunmaktan sakınmak için yapıldığını, onda ayrıca ümmete bir talim bulunduğunu belirtir.<sup>45</sup>

### **c. Çocukların Biat Şekli**

Mekke fethedildiği zaman, Resûlullah (s.a.v) biat için Safâ tepesine çıktı. Erkek, kadın, büyük, küçük bütün Mekkeliler gelip biat ettiler.<sup>46</sup>

<sup>39</sup> İbn Sa'd, a.g.e, 8/8; Zemaşerî, a.g.e, 4/95; Kurtûbî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, 18/71; Râzî, *Tefsir-i Kebîr*, 29/26; Heysemî, *ez-Zevâid*, 1/39.

<sup>40</sup> Alûsî, a.g.e, 14/81.

<sup>41</sup> İbn Sa'd, a.g.e, 8/4-5; Taberi, *Câmiü'l-Beyan*, 28/80-81; Kurtûbî, a.g.e, 18/71; Süyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr*, 8/140.

<sup>42</sup> Kurtûbî, a.g.e, 18/71; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, Muhammed b. Abdullah, *Ahkâmü'l-Kur'an*, 4/234 (Beyrut 2008, 4. Baskı); Ebü's-Suûd, *İrşadü'l-Aklis-Selim ilâ Mezâye'l-Kitâbi'l-Kerîm*, 6/239 (Beyrut 1999, 1. Baskı). Mâverdî, Ali b. Muhammed b. Habib, *en-Nüketü ve'l-Uyun-Tefsirü'l-Mâverdî*, (Tahk.: Abdülmaksûd b. Abdurrahîm), 5/524 (Beyrut 2007, 2. Baskı). Maverdî, bu kadının, Hz. Hatice'nin kız kardeşi ve Hz. Fatıma'nın teyzesi Ümeyme (r.ah) olduğunu kaydeder.

<sup>43</sup> İbnü'l-Arabî, a.g.e, 4/1779.

<sup>44</sup> İbn Sa'd, a.g.e, 8/3-4;

<sup>45</sup> Bursevî, *Ruhu'l-Beyân*, 9/573-574.

<sup>46</sup> Zehebî, *Tarihü'l-İslam*, Meğazî, s. 558; Heysemî, *ez-Zevâid*, 6/37; Köksal, *İslam Tarihi*, 15/301.

Yine rivayet edildiğine göre Abdullah b. Abbas, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Abdullah b. Zübeyr, (r. anhüm), henüz yüzlerinde tüy bitmemiş ergenlik çağına gelmemiş bir yaşta iken Resûlullah'a (s.a.v) biat ettiler. Efendimiz (s.a.v) onlardan başka küçüklerle biat etmedi.<sup>47</sup>

Bu hadisin sonundaki '*Onlardan başka küçüklerle biat etmedi*' ifadesinden ve Nesaî'nin, Hirnas b. Zıbad'dan (r.a) rivayet ettiği,

“Gençken Resûlullah'a (s.a.v) geldim ve benimle biat etmesi için elimi uzattım, bana biat vermedi”<sup>48</sup> hadisininden anladığımızı göre, Resûlullah (s.a.v) ergenlik çağına gelmeyen özellikle temyiz yaşının altındaki çocuklara -bir kısmı hariç- biat vermiyordu. Ancak verdiği sözün manasını anlayacak, işin önemini kavrayacak yaş ve anlayıştakilerden biat alıyor, onlara güçleri nispetinde sorumluluk yüklüyordu. Kamil müşsitler de intisap konusunda sünnetteki bu uygulamaya göre hareket etmektedirler.

Nitekim Taberânî'nin naklettiği bir hadiste Abdullah b. Cafer ve Abdullah b. Zübeyr (r.a) yedi yaşında iken biat etmek üzere Resûlullah'ın (s.a.v) yanına gelmişler; Allah Resûlü (s.a.v) onları görünce tebessüm etmiş ve elini uzatmış; onlar da kendisine biat etmiştir.<sup>49</sup>

Mekke'nin fethinde erkek-kadın, küçük büyük herkesin gelip Hz. Peygamber'le (s.a.v) iman ve kelime-i şehadet üzere biat etmelerine<sup>50</sup> bakarak, imanî konuda isteyen herkesle biat yapılabileceğini söyleyebiliriz.

#### **d. Vekil ve Halife Aracılığı ile Biat**

Mekke'nin fethi gününde, Resûlullah (s.a.v) halktan biat almak için Safâ tepesinde oturmuş, Hz. Ömer'i de (r.a) kendisi adına kadınlara biat vermek için görevlendirmişti. O da Safâ tepesinin alt kısmında kadınlara Resûlullah'ın (s.a.v) biat şartlarını tebliğ edip, biat almıştır.”<sup>51</sup>

Hz. Ömer'in Resûlullah'ın (s.a.v) elçisi (vekil) olarak kadınlardan kapı arkasından sözlü olarak biat aldığı az yukarıda geçmişti.<sup>52</sup>

Hz. Hatice'nin (r.ah.) kız kardeşi Ümeyme'nin Resûlullah'a (s.a.v) vekaleten kadınlardan biat aldığını da hatırlatalım.<sup>53</sup>

<sup>47</sup> Heysemî, *ez-Zevâid*, 6/40; Kallek, Cengiz, *DİA*, 6/121 (Bîat mad.)

<sup>48</sup> Nesâî, *Biat*, 20.

<sup>49</sup> Taberânî, *el-Evsat*, nr. 3427; Heysemî, *ez-Zevâid*, 9/285.

<sup>50</sup> Taberânî, *el-Kebir*, 1/280 (nr815); İbn Kesir, *el-Bidâye ve 'n-Nihâye*, 4/578; Heysemî, *ez-Zevâid*, 6/37.

<sup>51</sup> Taberî, *Câmiü'l-Beyân*, 28/87; Zemaşerî, *Keşşâf*, 4/95; Râzî, *Tefsir-i Kebir*, 29/266; Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 14/81; Süyûtî, *ed-Dürri'l-Mensûr*, 8/139-140.

<sup>52</sup> İbn Sa'd, *a.g.e.*, 8/7; Taberî, *a.g.e.*, 28/80-81. Ayrıca bir önceki kaynaklara bakınız.

<sup>53</sup> Maverdî, *en-Nuketü ve 'l-Uyûn*, 5/524.

Raşid halifeler de kendileri adına emir (vekil) tayin etmişler ve onların aracılığıyla halktan biat almışlardır.<sup>54</sup>

### **e. Başkası Adına Yapılan Biat Şekli**

Resûlullah (s.a.v) Hudeybiye’de, ashabından biat aldıktan sonra,

"Osman Allah’ın ve Resûlü’nün işi için Mekke’ye gitmiştir. Ben onun için de biat yapıyorum” buyurdu. Sonra sağ elini tutup,

*"Bu Osman’ın eli yerindedir!"* dedi. Sonra sol eliyle onun üzerine vurarak,

*"İşte bu biat da Osman içindir"* buyurdu.<sup>55</sup>

Hz. Peygamber (s.a.v), Bedir günü hasta olan kızıyla ilgilendiği için orada bulunamayan Hz. Osman adına biat etmiştir.<sup>56</sup>

Aynı şekilde Dimad b. Salebe (r.a), Resûlullah’a (s.a.v) İslam üzere biat edince Allah Resûlü (s.a.v),

*"Kavminin İslam’a girmesi için de biat et"* buyurdu, o da,

*"Kavmim için de biat ediyorum"* dedi.<sup>57</sup>

Sakîf topluluğu Resûlullah’ın (s.a.v) yanına geldiklerinde, içlerinde cüzamlı bir adam vardı. Allah Resûlü (s.a.v) ona bir adam göndererek,

*"Biz seninle biat ettik. (bu şekilde biatini kabul ettik); artık dönüp gidebilirsin"* buyurdu<sup>58</sup> ve onunla el ele tutmadan uzaktan biatini kabul etti.

Necâşî Hz. Peygamber’e (s.a.v), Abdullah b. Ömer de Halife Abdülmelik’e, biatlerini mektupla bildirmişlerdir.<sup>59</sup>

### **Biat Üzerine Biat**

Avf b. Malik el-Esedî (r.a) der ki: Yedi veya sekiz kişiyle birlikte Resûlullah’ın (s.a.v) yanında idik. Bir ara Resûlullah (s.a.v),

*"Allah’ın Resûlüne biat etmeyecek misiniz?"* diye sordu ve bunu üç defa tekrarladı. Biz yeni biat yapmıştık ama Resûlullah (s.a.v) ısrar edince tekrar toplanıp biat için ellerimizi uzatarak,

"Ya Resûlellah! Biz sana biat etmiştik. Şimdi ne üzere biat edelim?" dedik. Resûlullah (s.a.v),

<sup>54</sup> Ali el-Muttakî, *Kenzü’l-Ummal*, 1/320 (nr. 1500)

<sup>55</sup> Buhârî, *Fedailü Ashabi’n-Nebiy*, 7; İbn Sa’d, a.g.e, 2/97; Ahmed, *Müsned*, 2/120; İbn Kayyim el-Cevziyye, Muhammed b. Ebî Bekir ed-Dimeşkî, *Zâdü’l-Meâd fî Hedyi Hayri’l-İbâd (tahk Şuayb Arnavut-Abdülkadir Arnevut)*, 3/291 (Beyrut 1994 27. Baskı)

<sup>56</sup> Ebû Davud, nr. 2726.

<sup>57</sup> Müslim, *Cum’a*, 46.

<sup>58</sup> Müslim, *Selam*, 126; İbn Mace, *Tıbb*, 44.

<sup>59</sup> Buhârî, *Ahkam*, 43; bk. İbn Hacer, *Fethü’l-Bârî*, 15/104-110; Abdürrezzak, *el-Musannef*, 6/6 (nr. 9823).

"Allah'a ibadet edip hiçbir şeyi ona ortak koşmamanız ve beş vakit namazı kılmanız üzere" buyurdu. Ardından gizli bir sesle,

"İnsanlardan hiçbir şey istememek üzere!" diye ekledi.

O gün orada biat yapanlardan bazılarıyı gördüm; yolda kamçısı düşüyordu da Resûlullah'a (s.a.v) verdiği sözü bozmamak için hiç kimseye, 'Şunu bana verir misin?' demiyor; bineğinden inip kendisi alıyordu."<sup>60</sup>

Seleme b. Ekva (r.a), Hudeybiye günü, Hz. Peygamber'in (s.a.v) isteği üzere üç defa (biatin başında, ortasında, sonunda) biat yapmıştır.<sup>61</sup>

Bütün bu uygulamalar, gerektiği zaman yönetim, davet ve irşatta ümmet için birer örnek ve kolaylıktır.

Şimdi, Resûlullah'ın, (s.a.v) Ashab-ı Kiram'la değişik zamanlarda yaptığı biatlerde ileri sürdüğü şartları ve biate konu olan amelleri tespit edeceğiz. Bunlara bakarak, biatin sadece devlet başkanı seçmek için yapılmadığını, onun ilahî hükümleri ayakta tutmak ve güzel ahlakı korumak için de yapıldığını, dolayısı ile kulun ruhî, kalbî ve içtimâî hayatını kapsadığını ve her mümini ilgilendirdiğini söyleyebiliriz.

### **Biate Konu Olan Ameller**

Sahabe-i Kiram, İslam'a girdikten sonra Resûlullah (s.a.v) ile yaptıkları biatlerde ileri sürülen şartları şöyle özetleyebiliriz:

Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocukları öldürmemek, kimseye iftira etmemek, dinin gerektirdiği emir ve davete karşı gelmemek.<sup>62</sup>

İmam dinin gereği olan bir iş emrettiği sürece, durum ne olursa olsun, gerek darlık gerekse genişlik hallerinde ona kesinlikle itaat etmek.<sup>63</sup>

İş ehline verildiğinde, onunla çekişmeye girmemek.<sup>64</sup>

Her nerede olursa olsun hakkı söylemek, gerçeği korumak ve bu hususta hiçbir kınayanın kınamasından korkmamak.<sup>65</sup>

Her zaman adaletle hükmetmek ve Allah için yapılan bir işte, kimsenin kınamasından çekinmemek.<sup>66</sup>

<sup>60</sup> Müslim, Zekat, 108; Ebu Dâvud, Zekat, 27, (nr. 1642); Nesâî, Salât, 5; İbn Mâce, Cihâd, 41 (nr. 2867).

<sup>61</sup> Müslim, Cihat, 132; İbn Kayyım, *Zâdü'l-Meâd*, 3/291.

<sup>62</sup> Buraya kadar sayılanlar, biatle ilgili ayette şart koşulan amellerdir. (bk. Mümtehine 60/12.)

<sup>63</sup> Buhârî, Ahkam, 43; Müslim, İmaret, 41; Nesâî, Biat, 1-5.

<sup>64</sup> Buhârî, Ahkam, 43; Müslim, İmaret, 41; Nesâî, Biat, 1-5.

<sup>65</sup> Buhârî, Ahkam, 43; Müslim, İmaret, 41; Nesâî, Biat, 1-5.

<sup>66</sup> Buhârî, Ahkam, 43; Nesâî, Biat, 5.

Başımızdaki imam bizim yerimize bir başkasına görev verip tercih hakkını kullandığında, buna razı olmak ve isyan etmemek.<sup>67</sup> Her müslümana nasihat etmek ve samimi davranmak.<sup>68</sup> Beş vakit namazı kılmak, zekat vermek.<sup>69</sup> Allah yolunda cihad etmek.<sup>70</sup> Savaştan kaçmamak, şehitlik veya zafer nasip oluncaya kadar çarpışmak.<sup>71</sup> Allah yolunda ölmek.<sup>72</sup> Verilen emir dinin bir gereği olup nefsin hoşuna gitmese bile başındaki imam ve idareciye itaat etmek.<sup>73</sup> Resûlullah'ı (s.a.v) ve O'na ait değerleri canı, malı ve evlatları koruduğumuz gibi korumak.<sup>74</sup> Müşrik, putperest ve Allah düşmanlarını terk etmek, zalimlerle dost olmamak.<sup>75</sup> Ölünün ardından ağıt yakıp ağlamamak, saç baş yolmamak.<sup>76</sup> İslam'a sınıksız sarılıp müslüman olarak ölmek.<sup>77</sup> Bir kadının kendisine haram olan erkeklerle baş başa kalmaması, onunla lüzumsuz konuşmalara dalmaması.<sup>78</sup> Bir kadın için asla kocasını bir başka erkekle aldatmamak.<sup>79</sup>

Görüldüğü gibi biatlerde, muhatapların durum ve cinsine göre, daha çok ümmet ve fertler için önemli ameller üzerinde durulmuştur.

### **Biatsız Kalmannın Tehlikesi**

Biat, uygulama olarak sünnet olmakla birlikte<sup>80</sup>, hadislerde Allah yolundaki cemaate katılmak, İslam'ın halifesine gücü nispetinde destek vermek emredilmiş, tek başına kalmak, hak üzere giden cemaatten ayrılmak ve fitneye alet olmak yasaklanmıştır. “*Kim, boynunda biat olmadan ölürse, cahiliye ölümü üzere ölür*”<sup>81</sup> hadisi bu konuda ciddi bir uyarı olduğu gibi, “*Kim, başındaki emirinden hoşlanmadığı bir şey görürse, sabretsin (hemen cemaatten ayrılmasın); çünkü kim cemaatten bir karış ayrılırsa, cahiliye ölümüyle ölür*”<sup>82</sup> hadisi de hak üzere giden cemaatten ayrılmanın tehlikesine dikkat çekmektedir.

<sup>67</sup> Müslim, İmaret, 35; Nesâî, Biat, 5.

<sup>68</sup> Buhârî, Şurût, 1; Müslim, İman, 98; Nesâî, Biat, 6; Abdürrezzak, *Musannef*, nr. 9819-9821.

<sup>69</sup> Buhârî, Şurût, 1; Ali el-Muttaki, *Kenzü'l-Ummal*, nr. 1513.

<sup>70</sup> Nesâî, Biat, 9.

<sup>71</sup> Müslim, İmaret, 67; Tirmizî, Siyer, 24; (nr. 1594) Heysemî, *ez-Zevâid*, 6/146.

<sup>72</sup> Buhârî, Ahkam, 43; Müslim, İmaret, 80; Tirmizî, Siyer, 624; Ahmed, *Müsned*, 3/47.

<sup>73</sup> Nesâî, Biat, 16.

<sup>74</sup> İbn Kesir, *el-Bidaye*, 3/162; Heysemi, *ez-Zevâid*, 6/48.

<sup>75</sup> Nesâî, Biat, 17.

<sup>76</sup> Buhârî, Cenaiz, 45; Müslim, Cenaiz, 31; Taberi, *Câmiu'l-Beyân*, 28/80; Kurtubî, el Cami, 18/72, İbn Sa'd, *Tabakat*, 8/7-9; Süyûtî, *ed-Dürri'l-Mensûr*, 8/140-144.

<sup>77</sup> Nesâî, Tatbik, 35; Beğavî, *Şerhü's-Sünne*, 1/106; Hadisteki lafızların manası için, bk. İbnü'l-Esîr, *en-Nihaye fî Garibi'l-Hadis*, 4/125.

<sup>78</sup> Süyûtî, *ed-Dürri'l-Mensûr*, 8/144; İbn Sa'd, *Tabakat*, 8/10; Abdürrezzak, *Musannef*, nr. 9830.

<sup>79</sup> İbn Sa'd, *Tabakat*, 8/9; Süyûtî, *a.g.e.*, 8/139.

<sup>80</sup> Dehlevî, *el-Kavlü'l-Cemil*, s. 33.

<sup>81</sup> Müslim, İmare, 58 (nr. 1851).

<sup>82</sup> Müslim, İmare, 13; Ahmed, *Müsned*, 1/ 275-297; Ebu Ya'la, *Müsned*, 4/ 235 (nr. 2347).

Biat deyince ilk akla gelen ulü'l-emre yani İslam halifesine yapılan biattir. Ümmetin temsilcilerinin halife olarak seçtiği kimseye itaat etmek, bunu fiilî, sözlü, yazılı veya sükutî olarak tasdik etmek o memleketteki Müslümanların üzerine borçtur. Sûfîlerin, şeyh elinde giyilen hırkanın ve yapılan intisabın biat yerine geçtiğini söylemelerine<sup>83</sup> bakarak, ümmetin etrafında toplandığı bir halife bulunmadığı zaman, manevî hilafetin şartlarını haiz kamil bir mürşide yapılan intisabın, ümmeti manevî sorumluktan bir derece kurtaracağını söylemek mümkündür.

Hadiste, kendisine biat edilen imamın (halifenin) bağlayıcılık yönü şöyle ifade edilir:

*“Kim bana itaat ederse Allah’a itaat etmiş olur. Bana isyan eden kimse Allah’a isyan etmiştir. Benim emirime (başınızdaki imama) itaat eden bana itaat etmiş olur. Ona isyan eden bana isyan etmiş olur.”*<sup>84</sup>

Diğer hadiste ise bu itaatin helal dairede olacağı ve Allah’a isyanda hiç kimseye itaat edilmeyeceği hatırlatılır.<sup>85</sup>

Hz. Ebû Bekir’in (r.a), *“Ben Allah’a ve Resûlüne itaat ettiğim sürece, bana itaat ediniz. Ben hak çizgiden ayrılınca, artık kimsenin bana itaat etmesi gerekmez”*<sup>86</sup> sözü, bu işteki temel ölçüyü ortaya koymaktadır.

### **Biat ve İntisabın Tarihi Seyri**

Said Havva’nın da belirttiği gibi, Resûlullah’ın (s.a.v) zamanında yapılan biatler, İslam’a girmek, dinin amellerini yerine getirmek, Allah Resûlünün şahsını dinlemek ve kendisine her konuda itaat etmek üzere oluyordu. Resûlullah’ın (s.a.v) vefatından sonra, biatin alanı daraldı. Artık biat için bir tür şekil ortaya çıktı. O da siyasî biat idi. Bu biat İslam devletinin başkanına yapılıyordu.<sup>87</sup>

Resûlullah’tan (s.a.v) sonra İslam ümmetinin idaresini üstlenen Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali gibi raşid halifeler zamanında İslam’a girme biati yoktu, onlar sadece siyasî ve idarî manada biat alıyorlardı.<sup>88</sup> Bununla birlikte onlar takva, fetva ve içtihatla ilgili konularda da Resûlullah’a (s.a.v) tam vârislik vasfına

<sup>83</sup> Sühreverdî, *Avârifü'l-Meârif: Gerçek Tasavvuf*, s. 121; Bursevî, *a.g.e.*, 31.

<sup>84</sup> Buhârî, *Ahkam*, 1; Cihad, 109; Müslim, *İmaret*, 33; Nesâî, *Biat*, 24.

<sup>85</sup> Buhârî, *Ahkam*, 4; Müslim, *İmaret*, 38; Ebu Dâvud, *Cihad*, 86; Tirmizî, *Cihad*, 29; Nesâî, *Biat*, 34.

<sup>86</sup> İbn Kesîr, *el-Bidaye*, 5/ 218.

<sup>87</sup> Said Hava, *Terbiyyetüne'r-Rûhiyye*, s. 199 (Dârü's-Selâm: Kahire 2012, 11. Baskı).

<sup>88</sup> Dehlevî, *el-Kavlü'l-Cemil*, s. 31.

sahiptiler ve Süyûtî'nin belirttiği gibi, zahirî ve batınî halifeliği birlikte yürütüyorlardı.<sup>89</sup> Hilafet saltanata dönüşünce durum değişti.<sup>90</sup>

Said Havva'nın kaydına göre, hicrî 5. asra kadar müslümanlar sadece siyasî biatle yetiniyordu. Bu asırda, belirli çevrelerde takva adına kamil mürşitlere de biat edilmeye yani intisaba başlandı. Şeyhlere yapılan bu tür biatler siyasî biatlerden ayrı idi. Bu durumda bazı kişilerin iki tane biati oluyordu: Biri, umumî hallerde sultana itaat için yapılan biat. Diğeri ise, takvadan ayrılmayacağına dair kamil bir mürşide yapılan biat. Bu çerçeve içinde her mürşit, müritlerinden biat almaya başladı. İslam devleti yıkılıncaya ve birçok alanda İslam ahkamı yürürlükten kaldırılıncaya kadar bu durum devam etti. Zamanla devlet başkanına biat fikri ortadan kalktı, sadece tasavvufî çevrelerde takva için yapılan biat ve intisap kaldı.”<sup>91</sup>

Şah Veliyyullah Dehlevî, sufilerin, raşid halifelerden sonraki devirlerde biat yerine hırka giydirmeyi tercih ettiklerini, bunu halifelerin halktan aldığı biatle karıştırılır, yanlış anlaşılır ve fitneye sebep olur diye yaptıklarını, daha sonra halifelerin aldığı biat şekli ortadan kalkınca, sufilerin bunu fırsat bilip biat sünnetine sarıldıklarını, böylece ortadan kalkan bir sünneti ihya sevabını aldıklarını belirtir.<sup>92</sup>

Biat, Asr-ı saadete has bir iş değildir. Ona İslam milleti içinde her devirde ihtiyaç vardır. Resûlullah (s.a.v), kendisinden *sonra bir peygamberin* gelmeyeceğini bunun için ümmetin din işini yürütecek pek çok halifenin bulunacağını bildirmiş; ilk önce biat edilen halifeye vefa gösterilmesini istemiştir.<sup>93</sup>

Ebu'l Hasen Ali en-Nedvî, Ümmet-i Muhammed'in içinde her devirde Resûlullah'ın (s.a.v) tebliğ ve kalpleri tezkiye görevini yürütecek rabbanî âlimlere şiddetle ihtiyaç olduğunu belirterek der ki:

“Bu âlimlerin temel görevi, ümmetin Allah ve Resûlü ile olan bağıny yenilemek, sönmüş imanlarını canlandırmak, bütün müslümanları kelime-i şehadet etrafında toplamak, onları nefse ve şeytana karşı uyandırmak ve zalimlere karşı Allah yolunda cihad etmeyi öğretmek olmalıdır.”<sup>94</sup>

<sup>89</sup> Süyûtî, *Te'yidü'l-Hakikati'l-Aliyye*, s. 92. Süyûtî, buradaki açıklamasında beşinci raşid halife kabul edilen Ömer b. Abdülaziz'in de zâhirî ve bâtınî halifeliği birlikte yürütenlerden olduğunu ilave eder.

<sup>90</sup> İslâmî halifeliğin tarih içindeki seyri, farklı biat uygulamaları ve yaşanan değişiklikler hakkında geniş bilgi için bk. İbn Haldun, *Mukaddimetü İbn Haldun*, 2/576-662.

<sup>91</sup> Said Havva, *a.g.e*, s. 199.

<sup>92</sup> Dehlevî, *el-Kavlü'l-Cemil*, s. 32.

<sup>93</sup> Buharî, *Enbiya*, 50; Müslim, *İmare*, 440 İbn Mace, *Cihad*, 42, Ahmed, *Müsned*, 2/ 297.

<sup>94</sup> Nedvî, Ebü'l-Hasen, *Gerçek Tasavvuf* (trc. İsmet Ersöz), s. 34-35. Konuyla ilgili diğer örnekler için bk. Selvi, Dilaver, *Kaynaklarıyla Tasavvuf*, s. 455-456.

İmam Sühreverdî, sonraki devirlerde meşâyihın manevî terbiyeye girenlere biat niyetiyle hırka giydirmesinin, Resûlullah (s.a.v) devrinde bulunmadığını, bunun meşâyih tarafından "istihsan" yoluyla güzel ve faydalı bulunduğunu, hadisteki bazı uygulamaların bunu desteklediğini, asıl maksadın kamil mürşidin manevî terbiyesine girerek, onun sohbet, nazar ve nezaretinde olgunlaşıp Allah'a tam teslim olma halinin elde edilmesi olduğunu belirtir.<sup>95</sup>

### **Tasavvufta Biat ve İntisap**

Şimdi, yukarıda değişik yönleriyle ele aldığımız biat sünnetinin tasavvufi çevrelerde nasıl örnek alındığını ve uygulamaya konulduğunu tespit etmeye çalışalım.

Resûlullah'ın (s.a.v), Allah'ın halifesi, Kur'an'ın ve hikmetin öğreticisi ve ümmeti manen tezkiye eden (günahlardan arındıran) vasıflarıyla yaptığı bütün biat uygulamaları daha sonra gelen halifeler ve manevî terbiye ile uğraşan Rabbanî âlimler için birer örnek olduğunu belirten Şah Veliyyullah-ı Dehlevî (1176/1762),<sup>96</sup> biatin sadece halifeyi kabul için yapılacağını ve sufilere yaptığı biatlerin dinî bir değeri ve hükmü olmadığını düşünmenin yanlış olduğunu, çünkü (yukarıda örneklerini verdiğimiz gibi) Hz. Peygamber'in (s.a.v) bazen dinin rükünlerini yerine getirmek için, bazen de sünnete (güzel ahlak ve edebe) sarılmak için biat aldığını söyler.<sup>97</sup>

Şeyh Eşref Ali Tânevî (1362/1943), tarikat biatinin sünnete dayandığını, onu inkar etmenin cehaletten başka bir şey olmadığını belirtir.<sup>98</sup>

Sühreverdî'nin belirttiği gibi, mürşid elinden hırka giymek (manevî terbiye için ona biat ve intisap etmek) Ashâb-ı Kirâm'ın Resûlullah (s.a.v) ile yaptıkları biat sünnetini ihya etmektir.<sup>99</sup>

Sufiler, “*Kim, boynunda biat olmadan ölürse, cahiliye ölümü üzere ölür*”<sup>100</sup> hadisini dikkate almışlar; imamet-i kübrayı temsil eden adil ve raşid bir İslam halifesi bulunmadığı zaman, manevî hilafete layık, kalpleri tezkiye, nefisleri terbiye ve insanları irşada ehil kamil bir mürşide biat ederek hadisin tehdidinden kurtulmayı, ayrıca Allah'ın ipine (Kur'an'a, İslam'a, cemaate ve ihlase) toptan sarılma emrini yerine getirmeyi ve böylece dini takva üzere yaşamayı hedeflemişlerdir. Sufilere göre, “*Allah'ın eli (rahmet ve desteği, hak yolunda toplanmış) cemaatle birlikte dir. Kim*

<sup>95</sup> Sühreverdî, *Avârifü'l-Meârif: Gerçek Tasavvuf*, s. 120.

<sup>96</sup> Dehlevî, *el-Kavlü'l-Cemîl*, s. 30. Ayrıca bk. Osman Türer, *DİA (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)*, 6/124 (Biat mad.)

<sup>97</sup> Dehlevî, *a.g.e.*, s. 30.

<sup>98</sup> Tânevî, Şeyh Eşref Ali, *Hadislerle Tasavvuf* (Haz. H. Zaferullah Dâûdî-Ahmed Salihoğlu), s. 225 (Sey-Taç Yay. Ankara, 2009).

<sup>99</sup> Sühreverdî, *Avârifü'l-Meârif: Gerçek Tasavvuf*, s. 118.

<sup>100</sup> Müslim, *İmare*, 58 (nr. 1851).



*cemaatten ayrılırsa ateşe gider*”<sup>101</sup> hadisi de herkesi Allah yolunda birlik içinde olmaya teşvik etmekte ve tek başına kalmaktan sakındırmaktadır.

Sufilere göre, mürşidle yapılan intisapta niyet Allah rızası olmalıdır. İmam Sühreverdî'nin belirttiği gibi, büyüklerin edebi üzere Hak yoluna girmek isteyen bir mürid için, bu yola adımını atarken yapacağı en önemli şey, onların yoluna girmeye, şekil ve hâllerine bürünmeye, onların cemaatiyle oturmaya Allah Teâlâ'nın rızası için niyetlenmesidir.<sup>102</sup>

Sufiler, Hz. Peygamber'in (s.a.v), “*Benden sonra, Ebu Bekir ve Ömer'e tabi olun*”<sup>103</sup> hadisini, mürşidin kendisinden sonra yerine halife bırakmasına delil gördükleri gibi; onda, terbiye alınacak mürşidin hayatta olması gerektiğine bir işaretin bulunduğunu söyleyerek bunda ittifak etmişlerdir.<sup>104</sup>

Sufiler, müridin tek şeyhe bağlanmasının gerekli olduğunu, iki veya daha fazla şeyhe intisap eden kimsenin iflah olmayacağını belirtirler.<sup>105</sup> “*İlk önce biat ettiğiniz halifenize vefa gösterin (onun hakkını koruyun, ondan ayrılmayın)*”<sup>106</sup> hadisinden, ilk biat edilen imamdan (şeyhten) başkasına gidilmemesine bir işaret çıkarılabilir.

Hz. Peygamber'in (s.a.v), bir kadına, “*Beni bulamazsan Ebû Bekir'e git*”<sup>107</sup> buyurması da, şeyhlerin kendilerinden sonra halife bırakması konusunda bir delil olmuştur.<sup>108</sup>

Hz. Peygamber'in (s.a.v) “*Benden sonra peygamber gelmeyecek, fakat halifeler çok olacak*”<sup>109</sup> buyurması, ayrıca sünnetini ihya eden ve onu Allah'ın kullarına öğretenleri halifeleri olarak tanıtip onlara dua etmesi<sup>110</sup> yine iyiliği emreden ve kötü işlerden men edenleri, yeryüzünde Allah'ın, O'nun peygamberinin ve kitabının halifesi olarak tanıtması<sup>111</sup> manevî halifelik için kıyamete kadar devam edeceğini gösterdiği gibi, halifelerin asıl görevini de hatırlatmaktadır<sup>112</sup> “*Ümmetimden bir topluluk kıyamete*

<sup>101</sup> Tirmizî, Fiten, 7; Aynı konuda bir rivayet için bkz: Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, 12/342, (nr. 13623); 17/239.

<sup>102</sup> bk. *Avârifü'l-Meârif: Gerçek Tasavvuf*, s. 688-689.

<sup>103</sup> Tirmizî, Menâkıb, 16, 37; İbn Mâce, Mukaddime, 11; Ahmed, *Müsned*, 5/382, 385; İbn Ebî Âsım, *es-Sünnetü*, nr. 1424; Süyûtî, *es-Sagîr*, nr. 1318.

<sup>104</sup> Tektaş, Afif, *Şeyh İsmail Ankaravî'nin Minhâcü'l-Fukara Adlı Eserinin Özü* (Haz. Mustafa Çiçekler), s. 30 (İstanbul 2004, 1. Baskı). Ayrıca bk. Şa'rânî, *el-Envârü'l-Kudsîyye*, s. 104; Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 736.

<sup>105</sup> bk. Şa'rânî, *el-Envârü'l-Kudsîyye fi Beyâni Kavâidi's-Sûfiyye*, s. 93-94, 280.

<sup>106</sup> Buhârî, Enbiya, 50; Müslim, İmare, 440; İbn Mâce, Cihad, 42, Ahmed, *Müsned*, 2/297.

<sup>107</sup> Buhârî, nr. 3659.

<sup>108</sup> Tânevî, *Hadislerle Tasavvuf* s. 91-92.

<sup>109</sup> Buhârî, Enbiya, 50; Müslim, İmare, 440 İbn Mâce, Cihad, 42, Ahmed, *Müsned*, 2/ 297.

<sup>110</sup> Ebu Nuaym, *Ahbaru İsfahan*, 1/81; Taberânî, *el-Evsat*, nr. 5842; Heysemî, *ez-Zevâid*, 1/126.

<sup>111</sup> Deylemî, *Firdevsü'l-Ahbâr*, nr. 6243; Ali Muttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, nr. 5564.

<sup>112</sup> İbn Acibe, *el-Bahrü'l-Medîd*, 2/390.

kadar Allah'ın emrini ayakta tutmaya devam ederler. Onları terk edenler ve kendilerine karşı çıkanlar onlara bir zarar veremez. Bu durum, Allah'ın kıyamet emri gelinceye kadar devam eder. Onlar insanlara devamlı üstün gelirler”<sup>113</sup> hadisinden, ilahî hükümleri ihya edecek bu topluluğun kıyamete kadar bulunacağını söyleyebiliriz.<sup>114</sup>

Sufilere göre mürşide intisaptan gaye, onun yolunda gitmektir, yoksa şekilde kalan beraberlik yeterli değildir.<sup>115</sup>

Dolayısı ile Resûlullah'ın (s.a.v) halifesi ve varisi olan kamil mürşide gösterilen teslimiyet Allah ve Resûlü'ne yapılmış olmaktadır; "*Resûlüm, sana biat edenler, ancak Allah'a biat etmiş olurlar; Allah'ın eli onların elleri üstündedir*" (Fetih 48/10) ayetinde bu duruma bir işaret vardır.<sup>116</sup> Hz. Mevlana, "Pirin eline elini ver ki, onun eli Allah'ın elidir"<sup>117</sup> derken, bu ayete atıfta bulunmuştur. Ankaravî, buna tarikatte biat dendiğini, talibin, şeyhini, Resûlullah'ın makamına kaim (onun varisi ve vekili) görerek biat etmesi gerektiğini, bunun için el ele tutmanın şart olmadığını, baş eğip teslim olmanın biat yerine geçtiğini, tarikatın en büyük rüknünün teslimiyet olduğunu, mürşide teslim olan kimsenin onun hükmünü Allah'ın hükmü bildiğini, şeyhini Cenab-ı Hakk'ın ve Resûlünün halifesi olarak tanıdığını, ona itaati Cenab-ı Hakk'a ve Resûlullah'a itaat, ona muhalefeti de Allah'a ve Resûlüne muhalefet saydığını söyler.<sup>118</sup>

Bursevî, "*Allah ve Resûlü bir işte hüküm verdiği zaman, erkek kadın hiçbir müminin işlerinde aksini tercih etme hakkı yoktur*" (Ahzab 33/36) ayetinin, müridin, Allah ve Resûlü'ne yapması gerektiği gibi, peygamber varisi kamil mürşide de hoşuna

<sup>113</sup> Buhârî, İ'tisâm, 10; Müslim, İmâret, 53; Tirmizî Fiten, 27, İbn Mâce, Mukaddime, 9; Ahmed, *Müsned*, 5/ 34, 269, 278.

<sup>114</sup> İmam Nevevî (677/1278), hadiste bahsedilen grubu belli bir taifeye hasretmenin doğru olmadığını, İslam ümmeti içinde fakih, muhaddis, müfessir, mücahit, zahit, abid, hayrı emredip kötülükten nehyeden her grubun bu emaneti kıyamete kadar taşıyacağını, bütün bunların bir arada bulunmasının şart olmadığını, her birinin değişik bir bölgede bulunabileceğini, hepsinin yok olmasıyla kıyametin kopacağını belirtir. bk. Nevevî, *Müslim Şerhi*, 13/67, İbn Hacer, *Fethü'l-Bârî*, 15/229.

<sup>115</sup> Sühreverdî, *a.g.e.*, s. 124; Arvâsî, Sıbgatullah, *Minah* (trc. Siraceddin Önlüer-Hüseyin Okur), s. 88 (Semerkand:İstanbul, 2009, 1 Baskı).

<sup>116</sup> Sühreverdî, *a.g.e.*, s. 122. Şeyh İbn Acibe bu ayetin tefsirinde der ki: "Bu ayet, Hz. Peygamber'in (s.a.v) Allah'ta fâni ve Allah ile bâki olma hâlinin en zirvesinde olduğuna işaret ediyor. Âyet, "*Ben bir kulumu sevdiğimde onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum*" (Buhârî, Rikak, 38; İbn Mâce, Fiten, 16; İbn Ebi'd-Dünyâ, *Kitabü'l-Evliya*, nr. 1; Beğavî, *Şerhü's-Sünne*, 1/142; Beyhakî, *Kitabü'z-Zühd*, nr. 696). hadisinde dikkat çekilen cem' makamına işaret etmektedir. Kulun diğer âzaları için de durum böyledir. Bu, kulda zuhur eden halifelik sırrı olup o, bekâbillah (her an Allah ile olma) hâlidir. Bu hâl, Hz. Peygamber'in (s.a.v) halifelerinin elde ettiği bir durumdur. bk. İbn Acibe, *el-Bahrü'l-Medid fi Tefsiri'l-Kur'âni'l-Mecîd* 7/136-137.

<sup>117</sup> Tektaş, Afif, *Minhâcü'l-Fukara*, s. 30; Nasühî, Üsküdarlı Muhammed, *er-Risâletü'r-Rüşdiyye fi't-Tarikati'l-Ahmediyye: Hz. Peygamber Yolunda Tasavvuf Eğitimi* (Haz.Mustafa Tatçı-Musa Yıldız), s. 132 (İstanbul 2006).

<sup>118</sup> Tektaş, Afif, *Minhâcü'l-Fukara*, s. 30-31.

giden ve gitmeyen konularda hiç itirazsız teslim olması ve nefsinin hevasına uymaması konusunda bir asıl olduğunu belirtir.<sup>119</sup>

Bunun için sufiler, kendisine biat ve intisap edilecek kimsenin, bir mürşid elinde seyru sülükünü bitirmiş, velayet mertebelerini katetmiş, müşahedeye ulaşmış, kemale erip başkalarını irşada ehil olmuş, fena fillah ve beka billah makamlarına ulaşmış, böylece insanları Allah'a davet ve irşat yetkisini elde etmiş, manevî hilafet mertebesine yükselmiş biri olması gerektiğini; gafil, cahil, dünya ehli ve nakıs kimselere tabi olunmayacağını, çünkü onun müride zarar verdiğini söylerler.<sup>120</sup>

Şeyh Eşref Ali Tânevî, şeyh vefat ettikten sonra, bazılarının toplanıp onun yakınlarından birilerini halife seçmesinin yanlış olduğunu, bunun manevî yola ve cemaate zarar vereceğini belirtir.<sup>121</sup>

İbn Arabî'nin belirttiği gibi kutublar terbiye işinde ulü'l-emirdir.<sup>122</sup> Ulü'l-emir, iş, yetki ve emir sahibi demektir. Adil halifeler idarî alanda, fakihler fetvada, kamil mürşitler manevî terbiye işinde yetki sahibidir. Âyet-i kerimede, müminlere, Allah ve Peygamber'i yanında, içlerindeki ulü'l-emre (idare ve işlerini yürüten imamlara) da itaat etmeleri emredilmiştir (bk. Nisâ 4/59).

Sufiler, hak yolda kendisine biat edilen kamil mürşide tam teslim olunmasını, kendisine sadakat gösterilmesini, hak olan emir ve tavsiyelerine güç nispetinde uyulmasını gerekli görmüşlerdir.<sup>123</sup>

Tarikatlarda, müridin mürşide intisap şekli az çok farklı olsa da, hepsinde ortak nokta, bütün günahlardan tövbe edip Allah'a dönmek,<sup>124</sup> buna kamil mürşidi şahit tutmak, yaptığı tövbeyi korumak için mürşidin terbiyesine girip onu örnek almak ve kemale erene kadar buna devam etmektir. Bunun için mürşit, bu intisabın (hırka

<sup>119</sup> Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, 7/212.

<sup>120</sup> bk. Rabbanî, *Mektubat*, 1/23, 61, 160, 216, 227, 260. Mektuplar; Sühreverdî, *Avârifü'l-Meârif: Gerçek Tasavvuf*, s. 84, 102, 105, 106; Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, s. 745-746.

<sup>121</sup> Tânevî, *Hadislerle Tasavvuf*, s. 92. Gavs-ı Hizanî lakabıyla meşhur Seyyid Sıbgatullah-ı Arvâsî, halife seçiminin işârî, ibârî ve kitâbî olarak üç şekilde olduğunu söyler. İşârî, şeyhin, Hz. Peygamber'in (s.a.v) veya silsiledeki sadatların işaretleriyle müridlerinden birine halifelik vermesidir. Bu, en üst mertebedir. İbârî, şeyhin, halifelik vereceği kimseye, bunu sözlü olarak söylemesidir. Bu, ikinci derecedir. Kitâbî ise, şeyhin, halifelik vereceği kimseye bunu yazılı olarak ulaştırmasıdır. Bu, öncekilerden daha düşük bir derecedir. bk. Arvâsî, *Minah*, s. 175. 2.

<sup>122</sup> bk. Şa'rânî, Abdülvehhab b. Ahmed b. Ali, *el-Yevâküt ve'l-Cevâhir fî Beyâni Akâidi'l-Ekâbir*, s. 326 (Beirut 2003, 1. Baskı). Muhyiddin b. Arabî, burada dört mezhep müçtehidlerinin de kutuplardan olduğunu belirtir.

<sup>123</sup> Bu konuda İmam Rabbanî (1034/1625) der ki: "Kamil bir şeyh bulan kimse, ölünün yıkayıcısına teslim olması gibi kendisini ona teslim etmelidir. İlk fenâ hâli (nefsin şer arzularından vazgeçip hakka teslimiyetinin ilk ispatı) mürşitte olur. Bu, fenâ fillah (her şeyi ile Allah'a teslim ve emrine tabi olma) hâline ulaşmaya bir vesiledir." İmam Rabbanî, *Mektubat*, 1/61. Mektub.

<sup>124</sup> Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi* (trc. Dilaver Selvi), s. 728.

giymenin ve inâbenin) şartlarını yerine getireceğine ve edeplerine uyacağına dâir müridinden söz alır. Ona bunun gerektirdiği hak ve sorumlulukları öğretir.<sup>125</sup>

Gümüştanevî, *Câmiu'l-Usûl fi'l-Evliya* adlı eserinde manevî yola intisap şekline bir örnek olarak şu uygulamayı nakleder:

Önce, tarikate intisap etmek isteyen kimse için kendisi ve mürşid istihare yapar, istihare olumlu çıkarsa, şeyh müride tövbe için gusül abdesti almasını, sonra iki rekat tövbe namazı kılmasını, sonra sadaka vermesini emreder. Sonra mürid gelir, şeyhin önüne oturur, şeyh biatte olduğu gibi, müridin sağ elinden tutar, ondan bütün günahlardan tövbe etmesini, bir daha yapmamak için söz vermesini, üzerinde kul hakları varsa onları ödemesini veya hak sahipleriyle helalleşmesini ister. Ayrıca bundan sonra sünnete uygun yaşamasını emreder. Şeyh ve mürid istiğfar eder. Sonra şeyh, “*Resûlüm! Sana biat edenler şüphesiz Allah’a biat etmişlerdir. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir...*” (Fetih 48/10) ayetini okur. Bu, müridin şeyhe biat etmekle sanki Allah Resûlüne ve sonuçta Allah’a biat etmiş olacağına işarettir. Sonra müride zikir telkini yapılır. Şeyh ayrıca, müride istiğfarı, Fatıha ve İhlas surelerini okuyup silsileye hediye etmesini emreder, şeyhini feyiz ve manevî imdatta Allah Resûlü’nün (s.a.v) halifesi, terbiye ve irşatta vekili görerek ona rabıta yapmasını ister.<sup>126</sup> Sonra şeyh ellerini kaldırıp dua eder. Sonra mürid şeyhin dizini (veya elini) öper, sonra yerinden kalkar, şeyhinden izin alır, onun verdiği işlerle meşgul olur. Her halde şeyhin nisbetini (feyiz, sevgi ve edebini) korur, verdiği söze vefa gösterir, ölünceye kadar ahdini bozmaz.<sup>127</sup>

Haririzâde, intisap merasimine şunları da ekler: “Şeyh, ‘Allah’ı Rab, İslam’ı din, Hz. Muhammed’i (s.a.v) peygamber, Kur’an’ı rehber, Kâbe’yi kible, efendimiz falan zatı (intisap ettiği kimsenin adını söyler) şeyh ve rehber olarak gönül hoşluğu ile kabul ettim’ der. Talip de bunu tekrarlar. Sonra ellerini kaldırır, şeyh dua eder, mürid “âmin” der. Bu merasimden sonra mürid ihvanın arasına girer, sohbetlere katılır. Biat sırasında mürşidin talibe verdiği öğütlere vasiyet (tavsiye) denir.”<sup>128</sup>

<sup>125</sup> Sühreverdî, *Avarifü'l-Meârif: Gerçek Tasavvuf*, s. 122.

<sup>126</sup> Gümüştanevî, Ziyaüddin Ahmed b. Mustafa, *Câmiu'l-Usûl fi'l-Evliya* (tahk. Ahmed Ferid el-Mezidî), s. 199 (Beyrut 2002, 1. Baskı).

<sup>127</sup> Gümüştanevî, *a.g.e.*, s. 206.

<sup>128</sup> Türer, Osman, *DİA (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi)*, 6/124. bk. Dehlevî, *a.g.e.*, s. 38-40. Değişik tarikatlardaki biat, intisap ve zikir telkini uygulamalarına örnek olarak ayrıca bk. Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 367, 434-435 (İstanbul 2011, 9. Baskı); Hânî, Muhammed b. Abdullah, *Behçetü's-Seniyye: Nakşibendî Âdabı* (trc. Siraceddin Önlüer), s. 169-171 (Semerkand: İstanbul 2011, 1. Baskı).

Tasavvufun ilk dönemlerinde bu şekilde bir merasim yoktu. Sühreverdî'nin belirttiği gibi, hırka giydirmek biat yerine geçiyordu.<sup>129</sup> Manevî terbiyeyi hırka giydirmeden gerçekleştirenler de mevcuttu.<sup>130</sup> Biat uygulaması hicrî 5. asırda teşekkül etmeye başlayan tarikatlar döneminde şekillenmiş, yaygınlaşmış<sup>131</sup> ve devam etmiştir.

Mürşid-i kamil, kendisine biat edecek erkeklerle el ele tutarak veya sözlü bir şekilde intisabı gerçekleştirebilir. Kadınların biat ve intisapları el ele tutmadan sadece sözlü olarak yapılır.<sup>132</sup> En emniyetlisi bunu bir perde veya kapı arkasından yapmaktır.<sup>133</sup> Bununla beraber kamil mürşit, berekete vesile olsun, ciddiyeti anlaşılsın, manevî bir iletişim gerçekleşsin diye, Resûlullah'ın (s.a.v) yaptığı gibi, bir ucundan kendisi, diğer ucundan intisap ve tövbe edecek kadınların tutacağı şekilde bir bez veya sarık uzatarak tövbe ettirip intisap yaptırabilir.<sup>134</sup> Bu, özellikle tövbe yapacak kimselerin çok kalabalık veya vaktin çok dar olduğu zamanlarda olabilir. Bu uygulama Hindistan meşayihından Seyyid Ahmed Şehid (v. 1246 h.), tarafından uygulanmıştır. Şöyle ki: Tövbe etmek için yanına gelenlerin sayısı çok fazla olduğundan, ortaya birçok sarık bezi uzatıp bir ucundan kendisi diğer ucundan tövbe edecek erkek ve kadınlar tutarak biat almış, intisap yaptırmıştır.<sup>135</sup> Bu uygulama ihtiyaç olunca yapılabilir.

Sufiler, küçük çocuklardan tarikat biati almazlar; çünkü onlar mükellef değildir. Fakat bazı büyüklerin temyiz yaşına gelmiş küçüklerden biat aldıkları görülmüştür. Şeyh Ali Tânevî'nin belirttiği gibi bunun sebebi onların biatin bereketine ulaşmaları ve ibadetlere ısınmalarıdır.<sup>136</sup> Hz. Peygamber'in (s.a.v) Mekke'nin fethinde erkek-kadın, küçük büyük isteyen herkesten iman ve kelime-i şahadet üzere biat alması<sup>137</sup> sufilerin, isteyen bütün Müslümanlara biat kapısını açmaları konusunda bir delildir. Bunun bir faydası da biat sünnetini devam ettirmektir.<sup>138</sup>

Tarikata girişte, talip hakkında istihare ve inceleme yapanlar bulunduğu gibi,<sup>139</sup> insanların tövbe ve irşat ihtiyacını göz önünde bulundurarak bir araştırma yapmadan

<sup>129</sup> Sühreverdî, *Avarifü'l-Meârif: Gerçek Tasavvuf*, s. 120-121.

<sup>130</sup> Sühreverdî, *a.g.e.*, s. 128.

<sup>131</sup> Türer, *DİA*, 6/125.

<sup>132</sup> bk. Tânevî, *Hadislerle Tasavvuf*, s. 21-22.

<sup>133</sup> İmam Rabbânî, mahremi olan kadınlar hariç, diğer kadınlarla intisabın perde (veya kapı) arkasından sözlü olarak yapılacağını belirtmiştir. bk. İmam Rabbânî, *Mektûbât*, 1/256. Mektup.

<sup>134</sup> Tânevî, *Hadislerle Tasavvuf*, s. 166-167; Dehlevî, *a.g.e.*, s. 40.

<sup>135</sup> bk. Nedvî, Ebü'l-Hasan, *Gerçek Tasavvuf*, s. 110-111; *İslam Önderleri Târihi*, 6/930.

<sup>136</sup> Tânevî, *Hadislerle Tasavvuf*, s. 251.

<sup>137</sup> Taberânî, *el-Kebir*, 1/280 (nr. 815); İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4/578; Heysemî, *ez-Zevâid*, 6/37.

<sup>138</sup> el-Cebûrî, *el-Ahdü ve'l-Bey'a*, s. 26-27.

<sup>139</sup> bk. Şa'rânî, Abdülvehhab, *el-Envârü'l-Kudsiyye fî Beyâni Kavâidi's-Sufiyye* (tahk. Heyet), s. 105 (Beyrut 1999, 1. Baskı); İbn Acibe, *el-Bahrü'l-Mediâ*, 8/29. İmam Rabbânî, *Mektûbât*, 1/211. Mektub.

isteyen herkesi tarikata alan şeyhler de mevcuttur. Bunların başında seyyid Abdülkadir-i Geylânî (561/1165) gelmektedir. Hazret, biat ve intisap kapısını herkese açmıştır.<sup>140</sup> Çeştiyye tarikatı pirllerinden Seyyid Hacı Nizameddin Evliya da (v. 725 hicrî) bunlardan biridir.<sup>141</sup> Nakşî pirllerinden bazıları da aynı mülâhaza ile bir ayırım ve araştırma yapmadan her isteyene intisap yaptırmışlardır.<sup>142</sup> Hz. Peygamber'in (s.a.v), İslam'a yeni giren Sekif kabilesinden biat alırken, talep etmeleri üzere, kendilerini namaz hariç cihad ve zekattan (geçici olarak) muaf tutması ve onların İslam'a girdikten sonra hepsini yapacaklarını söylemesi<sup>143</sup> İslam'la yeni tanışan ve hali zayıf kimseleri dine alıştırmak için biraz zaman tanıma ve müsamaha gösterme konusunda güzel bir örnektir. İmam Rabbânî, kazanç durumları haram yoldan olanların tarikata alınıp alınmayacağı sorusuna, hadisteki yaklaşımla cevap verir, onların tarikata alınmasını, çünkü intisabın bereketiyle haramlardan kurtulmalarının mümkün olabileceğini söyler.<sup>144</sup>

Şeyhin, biat ve intisaptan sonra, kendisi ve mürid için istiğfar etmesi de güzel bulunmuştur.<sup>145</sup> Buna, "*Ey Peygamber, seninle biat etmeye geldikleri zaman, onların biatlerini kabul et, onlar için Allah'tan mağfiret dile; şüphesiz, Allah çok bağışlayandır, çok esirgeyendir*" (Mümtehine 60/12) ayeti de işaret etmektedir. Ayrıca, Nasr suresinde, Allah Resûlüne (s.a.v), ilahî yardım ve fetih gelip insanların gruplar halinde Allah'ın dinine girdiklerini görünce, hamd, tesbih ve istiğfarla meşgul olmasının emredilmesi de şeyhler için güzel bir edep örneğidir. Bunun hikmeti, nefsi kırmak, tavazuya bürünmek, elinde gerçekleşen irşad nimetine şükretmek ve her an ilahî desteğe muhtaç olduğunu dile getirmek, bu konuda da sünnete uymaktır.<sup>146</sup>

Mürşid-i kamil, manevî terbiyeye girişte intisabı gerçekleştirmek için erkek veya kadınlardan vekil görevlendirebilir. Resûlullah'ın (s.a.v) Hz. Ömer'i ve Hz. Ümeyme'yi kendisi adına insanlara biat yaptırmak için görevlendirmesi bunun delilidir.

---

<sup>140</sup> Abdülkadir İsâ, *Hakâik ani't-Tasavvuf*, s. 79.

<sup>141</sup> bk. Nedvî, Ebû'l-Hasen, *İslam Önderleri Tarihi* (trc. Yusuf Karaca),3/168-169.

<sup>142</sup> Arvâsî, *Minah*, s. 196-197; Selvî, Dilaver, *Kaynaklarıyla Tasavvuf*, s. 465-466 (Semerkand: İstanbul 2012, 13.Baskı).

<sup>143</sup> Hadis için bk. Ebû Davud, *Harac* 26 (nr. 3026).

<sup>144</sup> İmam Rabbânî, *Mektûbât*, 2/77. Mektub.

<sup>145</sup> Arvasî, *Minah*, s. 48.

<sup>146</sup> Râzî, *et-Tefsirü'l-Kebîr*, 32/149-150. Sûredeki istiğfarın hikmeti için ayrıca bk. Abdurrahmân-ı Tâhî, *İşâretler*, s. 119.

Şeyhin seçtiği vekillere “nakib/temsilci” de denir. Allah Resûlü’nün (s.a.v), Akabe biatinde, Cebrail’in (a.s) işaretiyle on iki temsilci seçmesi<sup>147</sup>, Esad b. Zürene’yi de onların üzerine baş temsilci tayin etmesi<sup>148</sup> kendisine vekil edinme konusunda şeyhler için bir örnektir.

Burada şunu vurgulamakta fayda var: Vekilin görevi belirli alanla sınırlıdır; başka yetki taşımaz. Mürşitler, terbiye alanındaki geniş yetkiyi ve irşat iznini, halifelerine vermekte, bunun için de birçok şart aramaktadırlar. Bu şartların başında, ilim, takva, zühd, iyiliği emir kötülükten nehiy, bir şeyhin terbiyesinde seyrü sülûkunu bitirmek, ondan nur, feyiz ve edep almak gelmektedir.<sup>149</sup>

Bu işte asıl olan şekil değil, niyet ve edeptir; diğer usuller buna hizmet ederse faydalıdır. Yüce Allah tarafından sevilmenin ve bu sevgiyi ispat etmenin yolu, zâhiri ve bâtınıyla Allah’ın Resûlüne uymaktır. (Âl-i İmrân 3/31; Nisâ 4/80; Nur 24/54). Mevlânâ Halid-i Bağdâdî’nin belirttiği gibi, tarikat, şeriatın esasları üzere kuruludur, tarikat terbiyesinde hedefe ve kemale ulaşmak isteyen kimse, şeriatin hükümlerine sınıksız sarılmalı, onlarda hiçbir değişikliğe gitmemeli ve bidatlere dalmamalıdır; yoksa onun tarikata girmesi hayır getirmediği gibi, akıbeti de güzel olmaz.<sup>150</sup>

İmam Rabbânî, terbiye yolunun iki temel şeye dayandığını, bunlardan birinin şeriatte istikamet üzere olmak, öyle ki dinin en küçük edebini bile terk etmemek; diğeri de, tarikat şeyhine samimi muhabbet besleyip ona hiçbir itirazda bulunmadan ihlasla bağlanmak olduğun belirtir.<sup>151</sup>

Sufilere göre, tarikata intisaptan sonra, günahlara dalan ve edebini bozan (mürşidine itiraz hastalığına düşen) müridin, intisabını yenilemesi gerekir. Böylece şeytanın tasallutundan kurtulur,<sup>152</sup> kalbi kuvvetlenir ve silsileye muhabbeti tazelenir.

## SONUÇ

<sup>147</sup> bk. İbn Sa’d, *Tabakâtü’l-Kübra*, 1/172; İbn Kesir, Ebü’l-Fida İsmail, *es-Siretü’n-Nebeviyye* (tahk. Mustafa Abdülvahid), 2/200 (Beyrut trs); Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin, *Delâilü’n-Nübüvve* (tahk. Abdülmü’tî Kal’acî), 2/453 (Beyrut 2002, 2. Baskı); Şâmî, Muhammed b. Yusuf es-Sâlihî, *Sübülü’l-Hüdâ ve’r-Reşâd fî Sireti Hayri’l-İbâd* (tahk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvad), 3/204 (Beyrut 2007, 2. Baskı).

<sup>148</sup> Şâmî, *a.g.e.*, 3/204.

<sup>149</sup> Şah Dehlevî, *el-Kavlü’l-Cemil*, s. 34-36. Mutlak hilafet ve irşat izni için gerekli bazı şartlar için bk. İmam Rabbânî, *Mektûbât*, 1/211. Mektub. Mevlana Halid-i Bağdâdî’nin, bir halifesi için koştuğu şartlar için bk. Esad Sahib, *Buğyetü’l-Vâcid*, s. 125-126; Selvi, Dilaver, *Kaynaklarıyla Tasavvuf*, 204-205. Hz. Peygamber’in (s.a.v) halifesi olarak insanlar irşada yönelen bir mürşitte aranan özellik hakkında geniş bilgi için bk. Selvi, *a.g.e.*, s. 155-221.

<sup>150</sup> Esad Sahib, *Buğyetü’l-Vâcid (Mektûbâtu Mevlâna Halid)*, s. 209-210 (Diyarbakir 2012, 1. Baskı).

<sup>151</sup> İmam Rabbânî, *Mektûbât*, 1/228. Mektub.

<sup>152</sup> Şa’rânî, *el-Envârü’l-Kudsiyye*, s. 63-64.

Kur'ân ve sünnette bahsedilen biat, ahd ve misakın her mümini ilgilendiren bir yönü vardır. Biatın özü, elest bezminde Allah ile yapılan ilahî sözleşmenin gereğini yerine getirmektir. İnsan, yeryüzünde halife olarak yaratılmıştır. (Bakara 2/30; Enâm 6/165; Yunus 10/14; Fâtır 35-39). Kendisine verilen bu kabiliyet ve yetkiden dolayı göklerin, yerin ve dağların yüklenmekten kaçındığı emaneti üstlenmiştir. (Ahzab 33/72). Bu emanet, yüce Allah'ın insandan yapmasını istediği bütün ilahî hükümler olup onların toplamına “din” denir.

Dinimizde “imam”, kendisine uyulan kimse demektir. Bunun namazda kendisine uyulan imamdan daha geniş bir manası vardır. Halife ise, birinin yerine geçen kimse manasındadır. Dinî ıstılahta, Hz. Peygamber'in (s.a.v) makamını temsil eden ve insanları hak üzere yöneten kimseye “halife” denir. Halifelige “imamet-i kübra” da denir. Allah Resûlü (s.a.v), kendisinden sonraki raşid halifelere uyulmasını, onlara vefa gösterilmesini ve hak üzere giden cemaatten ayrı kalınmamasını istemiş, tek başına kalan kimsenin şeytan kurduna yem olacağını bildirmiştir. İslam cemaat dinidir, onun kamil manada yaşanması ve temsil edilmesi için şu dört şey gerekli görülmüştür: Sağlam iman, sahih ilim, güzel ahlak ve cemaat disiplini. Bunların biri bulunmadığında, istenen sonucun alınamayacağı açıktır.

Burada kastedilen cemaat, Allah yolunda bir imamın (üstadın, kamil mürşidin) etrafında oluşan ve başındaki imama itaat etmek ve cemaatin gereklerini yerine getirmek üzerine söz veren topluluktur. Bu sözleşmeye biat, ahd, misak ve intisap gibi isimler verilmektedir ki aslı Kur'ân ve sünnetteki biattir.

Kamil mürşidlere yapılan bu biat ve intisabın bereketiyle dinî hayatta bir canlanma olmuş, ilim, irfan ve güzel ahlakta ilerleme kaydedilmiş, İslam'ın birlik, itaat ve cemaat ruhu ayakta tutulmuş, Hak için halka hizmet anlayışı yaygınlaşmış, Allah için sevgi ve kardeşlik yeşertilmiş ve din sevgi diliyle geniş çevrelere ulaştırılmıştır. Bu arada işin ehli olmayan sahte şeyhler ve bozuk tarikatlar da ortaya çıkmış, tasavvufun itaat ve teslimiyet anlayışını maddi çıkarları için kullanmış, kendilerine ve tabilerine büyük zararlar vermişlerdir. Bunlar tasvip edilemez.

Burada şunu da hatırlatmakta fayda var: Farklı âlim ve şeyhlerin etrafında şekillenen cemaatler ve hizmet grupları İslam birliğine zarar verecek hal ve hareketlere asla girmemeli, fitne olacak söz ve söylemler geliştirmemeli, cemaat taassubuna düşmemeli, tefrikaya sebep ve taraf olmamalı, biri diğerini inkar ve ihmal etmemelidir. Aksi durumda yüzlerce nassa ve cemaat ruhuna aykırı davranılmış olur.



Allah için kamil bir şeyhin etrafında dini yaşamak için toplanan müminler, ona yaptıkları intisapla biatsiz ve cemaatsiz kalmanın tehdidinden kurtulmuş olabilirler fakat bu onları bütün müminleri kapsayacak İslam birliğini ve din kardeşliğini oluşturma gayretinden alıkoymamalıdır.

## KAYNAKÇA

Abdülkadir İsa, *Hakâik ani't-Tasavvuf*, Halep 2001, 11. Baskı.

Abdürezzak, Ebu Bekir b. Hemmâm es-Sen'ânî, *el-Musannef*, c.1-11, el-Meclisü'l-İlmî yayınları, trs.

Âlusî, Şihabüddin Mahmud, *Rûhü'l-Meânî fî Tefsiri'l-Kurâni'l-Azim ve's-Sebi'l-Mesânî*, c.1-15, Beyrut 1987.

Arvâsî, Sibgatullah, *Minah* (trc. Siraceddin Önlüer-Hüseyin Okur), Semerkand: İstanbul, 2009.

Aynî, Mehmet Ali, *Tasavvuf Tarihi*, İstanbul 1992.

Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. Hüseyin, *Delâilü'n-Nübüvve* (tahk. Abdülmü'tî Kal'acî), c.1-7, Beyrut 2002.

Bursevî, İsmail Hakkı, *Ruhu'l-Beyân* (Ta'lik ve tashih: Ahmed Ubeydû İnâye), c.1-10, Beyrut 2001.

Cebûrî, Felah Hasan Sâlim, *el-Ahdü ve'l-Bey'âtü inde's-Sâdâti's-Sûfiyye*, Beyrut 2006.

Cürcânî, Ali b. Muhammed eş-Şerif, *Kitâbü't-Ta'rifât* (Tahk. Muhammed Abdurrahman Mer'aşlî, Beyrut 2007.

Dağıştânî, Ömer Ziyâuddin, *Tasavvuf ve Tarikatlarla İlgili Fetvâlar* (trc. İrfan Gündüz-Yakup Çiçek), İstanbul 1986.

Dehlevî, Şah Veliyyullah, *el-Kavlü'l-Cemil fî Beyâni Sevâi's-Sebîl* (tahk. Muhammed Abdülkadir Nassâr- Ahmed İbrahim Abdülhamid), Kahire 2010.

Ebü's-Suûd, *İrşadü'l-Aklis-Selim ilâ Mezâyê'l-Kitâbi'l-Kerîm*, c.1-6, Beyrut 1999.

Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatler*, İstanbul 2011, 9. Baskı.

Esad Sahib, Muhammed, *Buğyetü'l-Vâcid* (Mektûbâtu Mevlâna Halid), Diyarbekir 2012.

Gümüştanevî, Ziyaüddin Ahmed b. Mustafa, *Câmiu'l-Usûl fî'l-Evliya* (tahk. Ahmed Ferid el-Mezîdî), Beyrut 2002, 1. Baskı.

Hânî, Muhammed b. Abdullah, *Behçetü's-Seniyye: Nakşibendî Âdabı* (trc. Siraceddin Önlüer), Semerkand: İstanbul 2011, 1. Baskı.

Heytemî, Ahmed Şihabüddin İbn Hacer, *el-Fetâva'l-Hadisiyye* (tahk. Muhammed Ahmed Bedreddin), Dimeşk 2004.

İbn Acibe, Ahmed b. Muhammed, *el-Fütûhâtü'l-İlâhiyye fî Şerhi'l-Mebâhisi'l-Asliyye* (tahk. Asım İbrahim el-Kayyâlî), Beyrut 2010, 1. Baskı.

a.mlf, *el-Bahrü'l-Medid fi Tefsiri'l-Kur'âni'l-Mecîd* (Tahk. Ömer Ahmed Râvî), 7/136-137 Beyrut 2002.

a.mlf, *Îkâzü'l-Himem fi Şerhi'l-Hikem* (tahk. Âsım İbrahim Keyyâlî), Beyrut 2005.

İbnü'l-Arabî, Ebû Bekir Muhammed b. Abdullah, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, c.1-4 Beyrut 2008.

İbn Ebî Cemre, Abdullah el-Endelûsî, *Behçetü'n-Nüfûs Şerhu Muhtasari Sahihi'l-Buhârî* (tahk. Bekrî Şeyh Emin), c.1-2, Beyrut 1997.

İbnü'l-Esir, Mecduddin Ebü's-Saâdât el-Mübarek b. Muhammed, *en-Nihaye fi Ğaribi'l-Hadis ve'l-Eser* (tahk. Ebu Abdurrahman Salah b. Muhammed b. Uveydâ), c.1-5, Beyrut 1997.

İbn Haldun, Abdurrahman b. Muhammed, *Mukaddimetu İbn Haldun* (tahk. Ali Abdülvahid Vâfî), c.1-3, Kahire trs.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Muhammed b. Ebî Bekir ed-Dımeşkî, *Zâdü'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-İbâd* (tahk Şuayb Arnavut-Abdülkadir Arnevut), c.1-6, Beyrut 1994.

İbn Kesir, Ebü'l-Fida İsmail, *es-Siretü'n-Nebeviyye* (tahk. Mustafa Abdülvahid), c.1-4, Beyrut trs.

a.mlf, *el-Bidaye ve'n-Nihâye* (tahk. Muhammed Said es-Sağırcî-Abdülkadir el-Arnâvut), c.1-20, Dâru İbn Kesir: Dımeşk 2007.

a.mlf, *Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azim*, c.1-8, Kahire, trs.

İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b Meni' el-Hâşimî, *Tabakâtü'l-Kübrâ* (Tahk.: Muhammed Abdülkâdir Atâ), c. 1-8+Fihrist, Beyrut 1997, 2. Baskı..

İmam Rabbânî, Ahmed Serhendî, *Mektûbât*, c.1-2, İstanbul trs.

Köksal, Asım, *İslam Tarihi*, c.1-18, İstanbul 1997.

Kübrâ, Necmüddin Ahmed b. Ömer, *et-Te'vilâtü'n-Necmiyye* (tahk. Ahmed Ferid el-Mezîdî), c.1-65, Beyrut 2009.

Kurtûbî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed, *el-Câmî li Ahkami'l-Kur'ân*, (Tahk. İrfan Aşâ), c.1-10, Beyrut 1998.

Kuşeyrî, Abdülkerim, *Kuşeyrî Risâlesi* (trc. Dilaver Selvi), Semerkand: İstanbul, 2011.

a.mlf, *Letâifü'l-İşârât/Tefsirü'l-Kuşeyrî*, c.1-6 (tahk. Said Kuteyfe), Kahire 1999.

Maverdî, Ali b. Muhammed, *en-Nüketü ve'l-Uyûn (Tefsirü'l-Mâverdî)*, c. 1-6, Beyrut 1992.

Nasûhî, Üsküdarlı Muhammed, *er-Risâletü'r-Rüşdiyye fî't-Tarikati'l-Ahmediyye: Hz. Peygamber Yolunda Tasavvuf Eğitimi* (Haz. Mustafa Tatçı-Musa Yıldız), İstanbul 2006.

Nedvî, Ebü'l-Hasen Ali, *İslam Önderleri Tarihi* (trc. Yusuf Karaca), c.1-8, İstanbul 1992.

a.mlf, *Gerçek Tasavvuf* (trc. İsmet Ersöz), Konya 1992.

Ragıb İsfehânî, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'ân* (Tahk. Saffân Adnân Dâvûdî), Dimeşk 2002, 3. Baskı.

Râzî, Fahrüddîn, *Mefâtihü'l-Gayb (et-Tefsirü'l-Kebir)*, c. 1-32+Fihrist Beyrut 1990.

Said Hava, *Terbiyyetüne'r-Rûhiyye, Dârü's-Selâm: Kahire* 2012.

Sâvî, Ahmed b. Muhammed el-Mısırî el-Halvetî el-Mâlikî, *Hâşiyetü's-Sâvî alâ Tefsiri'l-Celâleyn* (tahk. Muhammed Abdüsselam Şâhin), c.1-4, Beyrut 2006.

Selvî, Dilaver, *Kaynaklarıyla Tasavvuf*, Semerkand: İstanbul 2012, 13.Baskı.

Sühreverdî, Şihabüddin Ebu Hasf Ömer, *Avârifü'l-Meârif: Gerçek Tasavvuf* (trc. Dilaver Selvi), Semerkand: İstanbul 2011.

Süyûtî, Abdurrahman Celalüddin, *Te'yidü'l-Hakikati'l-Aliyye ve Teşyidü't-Tarikati's-Şâzeliyye* (tahk. Muhamed Hüsnî Mustafa), Haleb 2002.

Şâmî, Muhammed b. Yusuf es-Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sireti Hayri'l-İbâd* (tahk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvad), c.1-14, Beyrut 2007.

Şa'rânî, Abdülvehhab b. Ahmed b. Ali, *el-Envârü'l-Kudsiyye fî Beyâni Kavâidi's-Sufiyye* (tahk. Heyet), Beyrut 1999.

a.mlf, *el-Yevâkıt ve'l-Cevâhir fî Beyâni Akâidi'l-Ekâbir*, Beyrut 2003.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed İbn Cerir, *Câmiü'l-Beyan an Te'vili Âyi'l-Kur'ân* (tahk. Sıtkı Cemil Attar), c.1-15, Beyrut 1995.

Tektaş, Afif, *Şeyh İsmail Ankaravî'nin Minhâcü'l-Fukara Adlı Eserinin Özü* (Haz. Mustafa Çeçikler), İstanbul 2004.

Tânevî, Şeyh Eşref Ali, *Hadislerle Tasavvuf* (Haz. H. Zaferullah Dâûdî-Ahmed Salihoğlu), Sey-Taç Yay. Ankara, 2009.

Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1991.

Zehebî, Muhammed b. Ahmed, *Tarihü'l-İslam (Meğazî)*, Beyrut 1989.